

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ – ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αντίσταση του ελληνικού λαού, των ελλήνων πολιτών στη γερμανική κατοχή δεν εκφράστηκε με ένα τρόπο ούτε με ενιαίο. Η καθολικότητα και έκταση της αντίστασης, παρόλο που γενικότερα υπηρέτησε τον πανευρωπαϊκό και αναγκαίο συμφιλιωτικό μύθο της μεταπολεμικής περιόδου, σε πολλές περιπτώσεις δύσκολα αμφισβητείται. Η ένταξη των πολιτών (ατόμων και συλλογικοτήτων) σε αντιστασιακές ομάδες έλαβε σύντομα μεγάλη έκταση, ιδιαίτερα μετά τον εφιαλτικό χειμώνα του 1941. Αναμφισβήτητα, η πιο μαζική, οργανωμένη¹ και με τεράστια επιρροή αντιστασιακή οργάνωση ήταν το ΕΑΜ το οποίο συγκέντρωσε στους κόλπους του άτομα όχι μόνο αριστερής ιδεολογίας αλλά ένα τεράστιο πληθυσμό πολιτών, οι οποίοι πέρα από την αντίσταση ενάντια στους Ναζί έβλεπαν ευνοϊκά το όραμα για μια αλλαγή στα πολιτικά πράγματα της χώρας. Ωστόσο, και οι μικρότερης εμβέλειας αντιστασιακές οργανώσεις όπως ο ΕΔΕΣ, η ΠΕΑΝ, η ΕΚΚΑ συσπείρωσαν στις γραμμές τους ανθρώπους με διαφορετική ιδεολογία, οι οποίοι πάνω από όλα έθεταν στην τρέχουσα συγκυρία την αντίσταση στον κατακτητή και την ανόρθωση του ηθικού της καθημαγμένης χώρας. Οι μεταξύ τους συγκρούσεις, αλλά και η - συχνά δύσκολη - συνεργασία τους, είναι φαινόμενα που παρατηρήθηκαν σε όλη την κατεχόμενη Ευρώπη. Άλλωστε στις δύσκολες στιγμές οι όποιες διαφορές, έστω και επιφανειακά, παραμερίζονται και ο κοινός αγώνας ενώνει. Στην αντίσταση έλαβαν μέρος όλοι: νέοι και γέροι, γυναίκες και παιδιά.

Στόχοι

- Να κατανοήσουν οι μαθητές τις συνθήκες γέννησης της εθνικής Αντίστασης
- Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τις διαφορετικές μορφές αντίστασης
- Να αντιληφθούν ότι η αντίσταση στο γερμανό κατακτητή απαιτούσε μια μορφή συμφιλίωσης και συνεργασίας ανάμεσα στις πολιτικές δυνάμεις της χώρας την εποχή εκείνη. Να εντοπίσουν τις ιδεολογικές διαφορές ανάμεσα στις αντιστασιακές οργανώσεις.
- Να αντιληφθούν το ρόλο της Αντίστασης στην πολιτική και κοινωνική συνειδητοποίηση των πολιτών, των νέων και των γυναικών.

¹ Η οργανωτική ετοιμότητα του ΕΑΜ ερμηνεύεται από την εμπειρία της δράσης των μελών του ΚΚΕ, που αποτέλεσαν τον βασικό οργανωτικό κορμό του, σε καθεστώς παρανομίας και διώξεων, οι οποίες είχαν ενταθεί την περίοδο της δικτατορίας του Μεταξά. Η μαζικότητα του ΕΑΜ όμως ξεπέρασε κάθε προσδοκία, καθώς στις τάξεις του συνέρρευσαν πολίτες από όλους τους πολιτικούς και ιδεολογικούς χώρους.

- Να μελετήσουν πρωτογενείς πηγές (κείμενα, φωτογραφίες, αφίσες) και να βιώσουν τη μέθη και την ένταση της εποχής.
- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία των μικρών καθημερινών πράξεων για την επίτευξη ενός μεγάλου σκοπού.
- Να κατανοήσουν τη συμβολή της Εθνικής Αντίστασης στην απελευθέρωση της χώρας και την έκβαση του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1

Μορφές Αντίστασης

Δραστηριότητες

- Να θυμηθείτε το περιεχόμενο της ενότητας «Κατοχή – Αντίσταση – Απελευθέρωση» που βρίσκεται στα σχολικά σας βιβλία (στις σσ. 124 κ.ε. για τους μαθητές Γυμνασίων και τις σσ. 132-134 για τους μαθητές Λυκείου). Μπορείτε να το βρείτε και στις διευθύνσεις:

http://www.pi-schools.gr/download/lessons/history/lykeio/history_c_gen/math/sel_97_138.pdf, σ 124

http://www.pi-schools.gr/books/gymnasio/istoria_c/math/s_95-188.pdf

σσ 132-134

➤ Δραστηριότητα 1

Αφού διαβάσετε τις **πηγές 1, 2 & 3** και αφού παρατηρήσετε τις **εικόνες** που ακολουθούν να απαντήσετε στα ερωτήματα τα οποία θέτει ο Μανώλης Γλέζος, συνοψίζοντας τις απαντήσεις σας σε μια αντίστοιχη λίστα (την τελευταία ερώτηση θα απαντηθεί με την ολοκλήρωση της ενότητας):

➤ «Τα ερωτήματα που προκύπτουν είναι:

1. Τι περιεχόμενο είχε η αντίσταση; Ποιοι ήσαν οι στόχοι της; Ποιος ήταν ο χαρακτήρας της;
2. Ποιες αιτίες γέννησαν την Αντίσταση;
3. Ποιες οι δυνάμεις που συμμετείχαν σ' αυτήν;
4. Ποιο είναι το ιδεολογικό υπόβαθρο, η ιδεολογία της αντίστασης;
5. Ποιες μορφές αγώνα χρησιμοποίησε;
6. Ποιος ο ρόλος της στην έκβαση του πολέμου;»

(Μανώλης Γλέζος, Εθνική Αντίσταση 1940-1945, Τ. Α', Αθήνα: Στοχαστής, σ. 71)

ΠΗΓΕΣ

1. Όταν μιλάμε για αντίσταση...

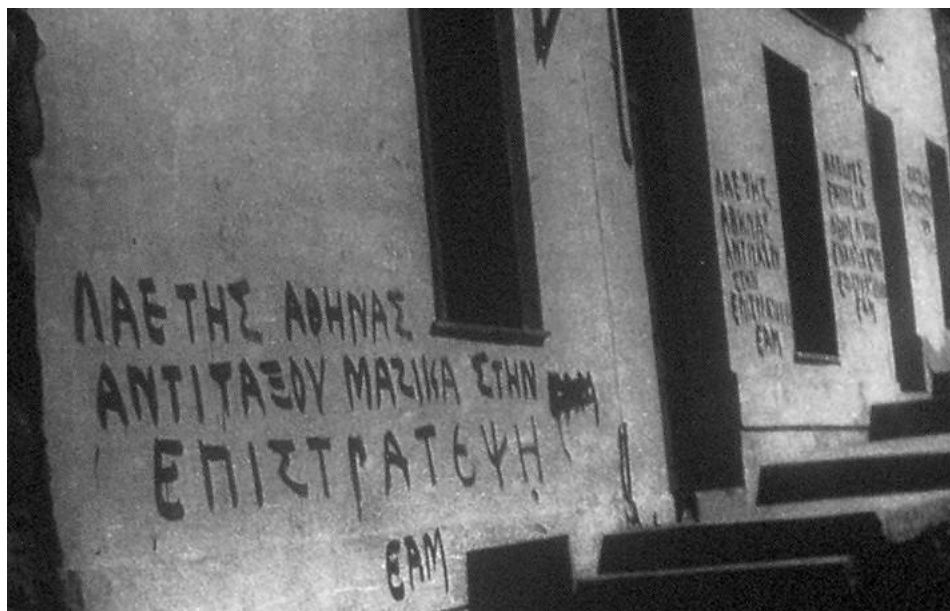
«Κι όταν μιλάμε για αντίσταση, δεν πρέπει να τρέχει ο νους μας μόνο στην ένοπλη πάλη και στον ένοπλο αγώνα στα πολεμικά μέτωπα στα βουνά. Όταν λέμε Εθνική Αντίσταση δεν εννοούμε μόνον εκείνους που συμμετείχαν ενεργητικά στον αγώνα, ή ανήκαν σε αντιστασιακές οργανώσεις. Δε λογαριάζουμε μόνο τους

αντιστασιακούς, αυτούς που παίζαν τη ζωή τους κορώνα-γράμματα, κάθε μέρα, τους πρωτοπόρους, τους τολμηρούς, τα παλληκάρια, τους μπροστάρηδες. Όταν αναφερόμαστε στην Εθνική Αντίσταση, δεν εννοούμε μόνο τους φυλακισμένους, τους ομήρους, τους εκτελεσμένους. Συμπεριλαμβάνουμε όλους όσους αντιστέκονταν με οποιονδήποτε τρόπο στην κατακτητή. Όλους εκείνους οι οποίοι με την ανυπακοή τους να πειθαρχήσουν στις εντολές του κατακτητή, με την άρνησή τους, με την εναντίωσή τους να αποδεχτούν οποιαδήποτε εντολή του, δεν υπέκυπταν, αλλά αγωνίζονταν. Αντίσταση έκανε και ο μαχητής και εκείνος που δεν πίστευε σε όσα του κανοναρχούσε ο κατακτητής. Αντίσταση έκανε κι όποιος έδινε μια μπουκιά ψωμί στον πεινασμένο και μια κούπα νερό στο διψασμένο να ξεδιψάσει.

Αντίσταση έκανε και η μάνα του αγωνιστή, του ομήρου, του φυλακισμένου, που ξεροστάλιαζε ώρες, μεσάνυχτα, μήνες και χρόνια να τον περιμένει μπροστά στις θύρες της αγωνίας και προσμονής, κι εκείνος να μην έρχεται κι ούτε να παίρνει μήνυμά του. [...] Η ικανότητα να μετατρέπεται από το κάθε άτομο, το καθεστώς της δουλείας, με την πείνα, τις αρρώστιες, τους βασανισμούς και τις εκτελέσεις, σε καθεστώς που έπρεπε να ανατραπεί, αυτό αποτελούσε κατάφαση στη ζωή και κατάφαση αγώνα γαι τη ζωή, αυτό εσήμαινε αντίσταση. Η αντίσταση προσδιορίζει την έννοια της προσφοράς για τη σωτηρία του συνόλου, την υπέρτατη έγνοια για το κοινωνικό σύνολο, για το έθνος».

(Μανώλης Γλέζος, *Εθνική Αντίσταση 1940-1945*, Τ. Α', Στοχαστής, Αθήνα 2006, σ. 61-63)

2. Σύνθημα σε τοίχο της Αθήνας

3. Η Αντίσταση

«Από την πρώτη κιόλας στιγμή της Κατοχής, ο ελληνικός λαός προέβη σε αυθόρμητες πράξεις αντίδρασης, ατομικά και συλλογικά, που εξέφραζαν βούληση αντίστασης, η οποία δεν άργησε να εκδηλωθεί και σε οργανωμένα σχήματα, με την ίδρυση των αντιστασιακών οργανώσεων από το φθινόπωρο του 1941.

Από τις πρώτες τέτοιες ενέργειες, και κορυφαία για τη συμβολική της αξία, αποτέλεσε η υποστολή από την Ακρόπολη και καταστροφή της ναζιστικής σβάστικας από δυο νεαρούς φοιτητές, το Μανόλη Γλέζο και το Λάκη Σάντα, το Μάιο ακόμα του 1941. Μια άλλη δυναμική αντιστασιακή ενέργεια του πρώτου εκείνου διαστήματος αποτέλεσε η ανατίναξη του αρχηγείου της Ε.Σ.Π.Ο., μιας οργάνωσης Ελλήνων φιλοναζιστών, από την Π.Ε.Α.Ν. (Πανελλήνιος Ένωσις Αγωνιζομένων Νέων) που είχε ως αρχηγό τον αξιωματικό της Αεροπορίας Κ. Περρίκο. Στην αντίσταση κατά της ξένης κατοχής, που έλαβε τεράστιες διαστάσεις και ποικίλες μορφές, πήρε μέρος η πλειοψηφία του ελληνικού λαού. Ο επικός απόηχος του αλβανικού πολέμου από τη μια και η άσκηση συλλογικότητας που αποτέλεσε από την άλλη, ο λιμός, η μαύρη αγορά, η αφόρητη καταπίεση, το κοινό μίσος εναντίον των συνεργατών είχαν από τη μια ριζοσπαστικοποιήσει την κοινή γνώμη και από την άλλη είχαν αμβλύνει πολλές από τις παλιές πολιτικές διακρίσεις μπροστά τώρα στο κοινό αίτημα για απελευθέρωση. άνθρωποι κάθε ηλικίας, ιδιότητας, κοινωνικής και πολιτικής ένταξης, σε πόλεις και ύπαιθρο μετείχαν στον αγώνα. Πνευματικές προσωπικότητες, καλλιτέχνες και πλήθος άλλων πολιτών, ο καθένας με τον τρόπο του, ανταποκρίθηκαν στα αντιστασιακά κελύσματα. Πρωτοπόρα και εντυπωσιακά άφοβη και δυναμική αποδείχτηκε η **νεολαία**, μαζικότερη και δυναμικότερη οργάνωση της οποίας υπήρξε η Ε.Π.Ο.Ν. Στη δράση της νεολαίας πρέπει να μνημονευτεί και μια γενικότερη πολιτιστική και εκπαιδευτική προσπάθεια, που σημειώθηκε εκείνη την εποχή. Ιδιαίτερα δυναμική και πρωτοφανής για την ελληνική πραγματικότητα ήταν η δράση που ανέπτυξαν οι **γυναίκες** όλων των ηλικιών, και στην Αθήνα και στην ύπαιθρο, συμμετέχοντας σε κάθε είδους αντιστασιακή κινητοποίηση ως και στον ένοπλο αγώνα. Η αντιστασιακή δράση αποτέλεσε εξάλλου για τις Ελληνίδες μια συνολικότερη ευκαιρία για την κοινωνική τους συνειδητοποίηση και απελευθέρωση.

Ιδιαίτερη μνεία οφείλει να γίνει στον παράνομο αντιστασιακό **Τύπο**, σημαντικότερο παράγοντα του εθνικού αγώνα, που με μύριους κινδύνους λειτούργησε και

κυκλοφόρησε από χέρι σε χέρι, πληροφορώντας τον ελληνικό λαό για την αλήθεια και τον πόλεμο και εμπυχώνοντας την αντιστασιακή προσπάθεια.

Η Ελεύθερη Ελλάδα, ο Απελευθερωτής, η Γυναικεία Δράση, η Νέα Γενιά, η Δημοκρατική Σημαία, η Φλόγα, η Δόξα, η Απελευθέρωση είναι κάποια από τα πάμπολλα **έντυπα** που κυκλοφόρησαν, ενώ κάθε συνοικία και κάθε χώρος δουλειάς είχε το δικό του έντυπο, δακτυλογραφημένο, πολυγραφημένο ή κάποτε και χειρόγραφο. Ταυτόχρονα, **φυλλάδια** και **προκηρύξεις** γέμιζαν την Αθήνα, χάρις στην εξαιρετική ευρηματικότητα και ριψοκινδυνότητα των συντακτών και των διανομέων τους».

http://www.fhw.gr/chronos/14/gr/1940_1945/resistance/index.html#TOP

4.Νέοι και Αντίσταση

«Ο αγώνας για την επιβίωση διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της αντιστασιακής ψυχολογίας των νέων της Κατοχής. Η αποδιοργάνωση της κεντρικής διοίκησης λόγω της στρατιωτικής κατοχής οδήγησε στην υποκατάστασή της με την αυτενέργεια των Αθηναίων όπως εκφράστηκε με την επινόηση διαφόρων στρατηγικών επιβίωσης. Η τραυματική εμπειρία του λιμού έμαθε τους κατοίκους της πρωτεύουσας να ζουν στο παραβατικό κλίμα της μαύρης αγοράς που κυριάρχησε μετά την κατάρρευση της επίσημης οικονομίας. Ο αγώνας για την επιβίωση υπήρξε η πρώτη μαζική αντιστασιακή πράξη ενάντια στον κατακτητή, η οποία όμως δεν νοσηματοδοτήθηκε πολιτικά από τους κατοίκους που ζούσαν μέσα στη δίνη των σωματικών και ψυχικών συνεπειών του λιμού. Σε περίοδο καθημερινότητας η έξοδος από τη νομιμότητα, η κατανόηση ότι μόνο μέσα από την αυτενέργεια γινόταν δυνατή η επιβίωση, δημιούργησε τις προϋποθέσεις για τη ριζοσπαστικοποίηση των Αθηναίων όταν οι συνθήκες θα το επέτρεπαν.

Για πολλούς νέους, ο αγώνας για την επιβίωση σηματοδότησε την αυτονόμησή τους από το οικογενειακό περιβάλλον. Η ανάληψη πρωτοβουλιών και η συμβολή τους στην επιβίωση της οικογένειας αναβάθμισε το ρόλο τους εντός της και τους έδωσε μια πρωτόγνωρη ελευθερία κινήσεων στο ανελεύθερο περιβάλλον της κατοχικής Αθήνας. Για την πλειονότητα των νέων η προσπάθεια εξεύρεσης τροφής εισήγαγε στην καθημερινότητά τους εμπειρίες στις οποίες οι δικές τους επιλογές – όχι των γονιών τους- είχαν τον πρωτεύοντα ρόλο. Η απεξάρτησή τους από το οικογενειακό περιβάλλον και το έντονο πατριωτικό τους αίσθημα σε συνδυασμό με την προσπάθειά τους να μην αφήσουν τις αρνητικές συνέπειες της Κατοχής να ακυρώσουν το βίωμα της νεανικής ηλικίας, υπήρξαν διαδικασίες που τους έφεραν στην οργανωμένη αντίσταση, η οποία αμέσως μετά την ύφεση του λιμού άρχισε να εμφανίζεται συστηματικά στους μαζικούς χώρους».

Μενέλαος Χαραλαμπίδης, «Νεανικές συλλογικότητες στην Κατοχή» στο Β. Καραμανωλάκης - Ε. Ολυμπίτου - Ι. Παπαθανασίου, *Η Ελληνική Νεολαία στον 20ο αιώνα*, ΑΣΚΙ - Ινστιτούτο Ν. Πουλατζάς, Θεμέλιο, Αθήνα 2010, σσ. 51-58

5.Εβραίοι και Αντίσταση

«Ενώ τα παραπάνω επιτεύγματα αποτελούσαν μέρος μιας μαζικής ανταπόκρισης στην Αντίσταση από άνδρες, γυναίκες και παιδιά σε όλη την ελληνική επικράτεια, ένας αριθμός ατόμων έδρασε με διάφορους τρόπους, όπως διάφοροι αστοί Εβραίοι που χρησιμοποιούσαν τα ιδιαίτερα ταλέντα τους για να ηγηθούν των κοινοτήτων τους κατά τη διάρκεια της Κατοχής. Ο Μπαρούχ Σιμπή και ο Σαμ Μοδιάνο ήταν δημοσιογράφοι από τη Θεσσαλονίκη που πέρασαν τα χρόνια του πολέμου στην Αθήνα. Στην Αθήνα βρισκόταν επίσης ο Ασέρ Μωυσής, ένας εξέχων δικηγόρος από τη Θεσσαλονίκη, ο οποίος ήταν ο τελευταίος εκλεγμένος Πρόεδρος της Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης (απομακρύνθηκε από το αξίωμα από τον Μεταξά το 1936). [...] Κατά τις παραμονές της γερμανικής εισβολής, ο Σιμπή, γνωρίζοντας ότι θα ήταν στον κατάλογο καταζητούμενων της Γκεστάπο, έφυγε από τη Θεσσαλονίκη μαζί με τους Βρετανούς που υποχωρούσαν. Έφθασε στην Κρήτη μαζί με τους βουλευτές Μεντές Μπεςαντσή και Ζακ Βεντούρα (και οι δύο συνελήφθησαν αργότερα). Μην μπορώντας να βρει καράβι για την Αίγυπτο, ο Σιμπή γύρισε στην Αθήνα. Σύντομα άρχισε να δουλεύει με το νεοσύστατο ΕΑΜ και έγινε ένας από τους ηγέτες του Τομέα 3Α. Είχε σημαντικές γνωριμίες, με τη συμβολή των οποίων κατάφερε να σταματήσει την έκδοση μιας εβδομαδιαίας αντισημιτικής οικονομικής εφημερίδας. Ένα από τα πρώτα πονήματά του, κατά το 1942-43, ήταν η μετάφραση των έργων των καθηγητών Ζακυνθινού και Κεραμόπουλου, που χρησιμοποιήθηκαν μετά τον πόλεμο για να αντικρουσθούν τα βουλγαρικά αιτήματα στη Μακεδονία και τη Θράκη. Ο Σιμπή έδινε, επίσης, πληροφορίες σε μια ημι-παράνομη επιτροπή σχετικά με τις φιλογερμανικές δραστηριότητες στις οποίες επιδίδονταν Έλληνες διανοούμενοι, ενώ αργότερα του ζητήθηκε να γράψει αναφορές πάνω σε τέτοιες δραστηριότητες. Η μονάδα του στο ΕΑΜ, που περιελάμβανε Εβραίους και Έλληνες, άρχισε να τυπώνει μια παράνομη εφημερίδα και διάφορα φυλλάδια. Ένα μέρος από το υλικό αφορούσε ειδικά τα προβλήματα των Εβραίων στη Θεσσαλονίκη, και τυπώθηκαν προειδοποιήσεις προς τους Εβραίους της Αθήνας που τους απέτρεπαν από το να εγγραφούν στη Συναγωγή που λειτουργούσε υπό τον έλεγχο των Γερμανών. Σύμφωνα με τα απομνημονεύματα του ίδιου, ο Σιμπή έπαιξε ηγετικό ρόλο, στην απαγωγή/φυγή του Ραββίνου Μπαρ-τζιλάι από την Αθήνα. Όταν ο Στρατηγός Jürgen Stroop (Γιούργκεν Στροπ), πρωτεργάτης της καταστροφής του Γκέτο της Βαρσοβίας, έκανε γνωστή την παρουσία του στην Αθήνα, ο δικηγορικός σύλλογος βοήθησε τον Σιμπή να διαφύγει στην Πελοπόννησο, όπου εντάχθηκε σε μια μονάδα της Αντίστασης.

Steven Bauman, *Η αντίσταση των Εβραίων στην Κατοχική Ελλάδα*, (μτφ Ισαάκ Μπενμαγιόρ), Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο Ελλάδας, Αθήνα 2012, σ.σ. 118-119.

6.Εβραίοι αντάρτες

- Ακούστε από το Μαουτχάουζεν του Μίκη Θεοδωράκη: «Εβραίοι και Αντάρτες περπατούν...» <https://www.youtube.com/watch?v=Evkcl1TgrlU>

Δραστηριότητα 2:

- Να βρείτε φωτογραφίες στο διαδίκτυο, που κατά τη γνώμη σας, αποτελούν απεικονίσεις μορφών Αντίστασης, όπως την προσδιόρισε παραπάνω (πηγή 1) ο Μ. Γλέζος και να δημιουργήσετε μια σχετική παρουσίαση σε κατάλληλο λογισμικό (ppt). Να λάβετε υπόψη σας και τις πηγές 2 και 4.
- Να κατασκευάσετε στη συνέχεια, μια αφίσα που να καλεί τους πολίτες να αντισταθούν στον κατακτητή. Μπορείτε να αξιοποιήσετε δωρεάν λογισμικά, όπως τα: glogster, postermymwall, κλπ. Μπορεί να γίνει και αντίστοιχη εικαστική δημιουργία.

- Να δείτε ολόκληρη ή αποσπάσματα από την ταινία του Βασίλη Λουλέ «Φιλιά εις τα Παιδιά» και να σχολιάσετε τι σήμαινε ως πράξη αντίστασης στο Ναζισμό η απόκρυψη μικρών Εβραϊόπουλων από χριστιανούς φίλους. (μαρτυρία μεταξύ άλλων του Ζακ Βεντούρα - βλ. πηγή 4). <https://www.youtube.com/watch?v=gnZPB5Bd8zc>
- Να δημιουργήσετε έναν «εννοιολογικό χάρτη» με τις μορφές αντίστασης και προσθέστε, αντίστοιχες εικόνες ή συνδέσμους (mind42, <https://www.mindomo.com/>, κλπ)

Δραστηριότητα 3

Να παρατηρήσετε την εικόνα:

- Περιγράψτε τη: Τι απεικονίζεται;
- Ποια πρόσωπα υπάρχουν; Με ποια μορφή;
- Άντρες ή γυναίκες; Ποιάς ηλικίας;
- Ποιο στοιχείο της φωτογραφίας τραβάει το βλέμμα μας;
- Η εικόνα αποτελεί ρεαλιστική ή μεταφορική απεικόνιση;
- Είναι στατική ή υπάρχει κίνηση;
- Τι υποδηλώνει ο αγκυλωτός σταυρός και τι η στάση των προσώπων;
- Που στοχεύει κατά τη γνώμη σας η εικαστική αυτή δημιουργία;
- Το πετυχαίνει και με ποιόν τρόπο;

Δραστηριότητα 4

- Να συγκρίνετε το εικαστικό έργο και το ποίημα του Α. Σικελιανού που ακολουθεί. Ακούστε το και με τη μουσική του Μ. Θεοδωράκη.
- Ποια κοινά σημεία και ποιες διαφορές εντοπίζετε, ως προς το περιεχόμενο;
- Ποια ιδέα διατρέχει τις καλλιτεχνικές αυτές δημιουργίες και με ποια λεκτικά, μουσικά και εικαστικά μέσα επιτυγχάνεται;

«Πνευματικό Εμβατήριο» Α. Σικελιανού (απόσπασμα)

«Ομπρός, βοηθάτε να σηκώσουμε τον ήλιο πάνω από την Ελλάδα,
ομπρός βοηθάτε να σηκώσουμε τον ήλιο πάνω από τον κόσμο!

Τι ιδέτε, εκόλλησεν η ρόδα του βαθιά στη λάσπη,

κι ά, ιδέτε, χώθηκε τ' αξόνι του βαθιά μες στο αίμα!

Ομπρός παιδιά, και δε βολεί μονάχος του ν' ανέβει ο ήλιος,
σπρώχτε με γόνα και με στήθος, να τον βγάλουμε απ' τη λάσπη,
σπρώχτε με στήθος και με γόνα, να τον βγάλουμε απ' το γαίμα.

Δέστε, ακουμπάμε απάνω του ομοαίματοι αδερφοί του!

Ομπρός, αδέρφια, και μας έζωσε με τη φωτιά του

ομπρός, ομπρός κ' η φλόγα του μας τύλιξε, αδερφοί μου!»

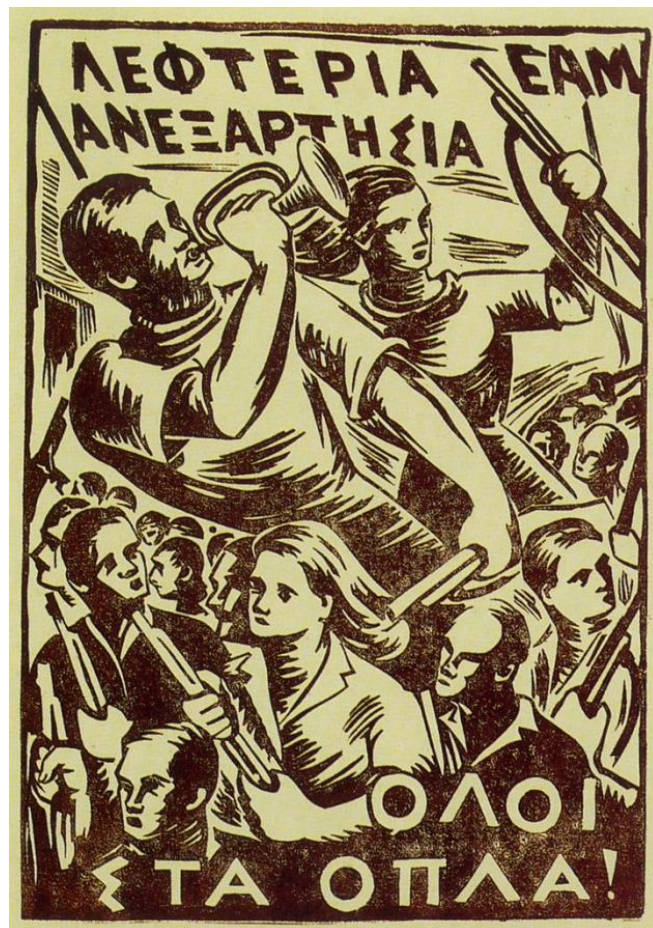
http://www.sarantakos.com/kibwtos/elgr/sikelianos_pneumemb.html

Μαρία Φαραντούρη (Α. Σικελιανός, Μ. Θεοδωράκης)

<https://www.youtube.com/watch?v=SNqNnUtuDoQ>

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2

ΟΙ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΑΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΠΗΓΕΣ

Πηγή 1.

Στις 28 Σεπτεμβρίου 1941 υπογράφηκε το ιδρυτικό του ΕΑΜ:

1. Από τους αντιπροσώπους των κάτωθι υπογραφομένων κομμάτων ιδρύεται το Εθνικόν Απελευθερωτικόν Μέτωπο της Ελλάδας (ΕΑΜ).

Εις το ΕΑΜ γίνεται ισοτίμως δεκτόν και παν άλλο κόμμα ή οργάνωσις που δέχεται τας αρχάς του παρόντος Ιδρυτικού ως και να εργασθή δια την επιτυχίαν των σκοπών του ΕΑΜ.

Προκειμένου να γίνει δεκτή εις το ΕΑΜ οιαδήποτε οργάνωσις, δεν εξετάζεται το παρελθόν ή αι αντιλήψεις των σχετικώς με την μελλοντικήν ανασυγκρότησιν της ελευθέρας και ανεξαρτήτου Ελλάδος, αλλά η πίστις των εις την ανάγκην του Εθνικού Απελευθερωτικού Αγώνος, η τιμότης των απέναντι αυτού και η αποδοχή των αρχών του ΕΑΜ που περιλαμβάνονται εις το παρόν Ιδρυτικόν.

2. Σκοπός του Εθνικού Μετώπου είναι:

α) Η απελευθέρωσις του Έθνους μας από τον σημερινόν ξένον ζυγόν και η απόκτησις της πλήρους ανεξαρτησίας της χώρας μας.

β) Ο σχηματισμός προσωρινής κυβερνήσεως του ΕΑΜ αμέσως μετά την εκδίωξιν

των ξένων κατακτητών, μοναδικός σκοπός της οποίας θα είναι η προκήρυξις εκλογών δια συντακτικήνεθνοσυνέλευσιν, με βάσιν την αναλογικήν ίνα ο λαός αποφανθή κυριαρχικώς επί του τρόπου της διακυβερνήσεώς του.

γ) Η κατοχύρωσις του κυριαρχικού τούτου δικαιώματος του Ελληνικού Λαού, όπως αποφανθή περί του τρόπου της διακυβερνήσεώς του, από πάσαν αντιδραστικήν απόπειραν,ήτις θα τείνη να επιβάλη εις τον λαόν λύσεις αντιθέτους προς τας επιθυμίας του και η εκμηδένισις δι' όλων των μέσων του ΕΑΜ και των οργάνων που το αποτελούν, πάσηςτοιαύτης αποπείρας.

3. Δια την πραγματοποίησιν των ως άνω σκοπών του το ΕΑΜ θα ασχοληθή:

α) Με όλα τα ζητήματα που απασχολούν καθημερινώς τον Ελληνικόν Λαόν υπό τας συνθήκας της ξενικής κατοχής και με την καθοδήγησιν του αγώνος του Ελληνικού Λαού εις την διεκδίκησιν των πάσης φύσεως αιτημάτων του, καθώς και την αντιμετώπισιν της εις βάρος του ασκούμενης ληστείας από τους ξένους κατακτητάς.

β) Με την διατήρησιν ακμαίου του απελευθερωτικού πνεύματος του Ελληνικού Λαού.

γ) Με την συνεχή αποκάλυψιν του ρόλου της σημερινής κυβερνήσεως των προδοτών ή κάθε άλλης αντιστοίχου εις το μέλλον.

δ) Με την εξασφάλισιν κατά το δυνατόν μιας συνεργασίας με τους άλλους λαούς, οι οποίοι αγωνίζονται κατά των δυνάμεων του Άξονος και του συντονισμού του αγώνος του Ελληνικού Λαού με τον αγώνα των άλλων ως άνω Λαών.

ε) Με την οργάνωσιν των λαϊκών δυνάμεων επί τη βάσει του εσωτερικού οργανισμού-κανονισμού, ο οποίος αποτελεί παράρτημα του παρόντος ιδρυτικού.

στ) Με την ενέργειαν εράνων, είσπραξιν συνδρομών κλπ. από τους Έλληνας πατριώτας προς τον σκοπόν να εξασφαλίση τα αναγκαία δια την διεξαγωγήν του θνικοαπελευθερωτικού αγώνος μέσα.

4. Τα υπογράφοντα το παρόν ιδρυτικόν κόμματα ή τα προσχωρούντα εις αυτό, αναλαμβάνουν να υποστηρίξουν δι' όλων των δυνάμεων τον αγώνα του ΕΑΜ και τηνπραγματοποίησιν των σκοπών του.

5. Το ΕΑΜ χωρίς να παύση να τείνη εις το να συγκεντρώση περίξ αυτού ολόκληρον τον Ελληνικόν Λαόν δια της συγκεντρώσεως εντός των κόλπων του όλων των οργανώσεων που εκπροσωπούν καθ' οιονδήποτε τρόπον τμήματα του Ελληνικού Λαού, συγκροτείται επί τη βάσει των πλέον αυστηρών συνωμοτικών κανόνων. Τούτο σημαίνει:

α) Ότι τηρείται αυστηρώς μυστική η συμμετοχή των οίωνδήποτε κομμάτων ή οργανώσεων που το αποτελούν ή προσχωρούν εις αυτό.

β) Ότι τα πρόσωπα που αποτελούν την Κεντρικήν του Επιτροπήν, τας κατά τόπους επιτροπάς πόλεων, συνοικισμών, επαγγελμάτων, επιχειρήσεων κλπ. καθώς και τας ομάδας της βάσεως, δεν γίνονται εις ουδένα άλλον γνωστά, πλην των μελών τα οποίασυμμετέχουν εις εκάστην Επιτροπήν.

γ) Ότι το ΕΑΜ διεξάγει συνεχώς και δια παντός μέσου αγώνα εναντίον πάσης παραβάσεως των συνωμοτικών κανόνων και λαμβάνει εκάστοτε τα επιβαλλόμενα μέτρα εναντίον εκείνων,οίτινες παραβιάζουν τα συνομωτικά μέτρα. Ούτω το ΕΑΜ παρουσιάζεται δημόσια και πάντοτε απρόσωπον και ως απλούς εκφραστής των Εθνικοαπελευθερωτικών επιδιώξεων καικαθοδηγητής των αντιστοιχων αγώνων του Ελληνικού Λαού.

6. Εις ουδένα αντιπρόσωπον κόμματος ή οργανώσεως, με τον οποίον το ΕΑΜ διαπραγματεύεται την προσχώρησιν της οργανώσεώς του ίνα αντιπροσωπευθή εις το ΕΑΜ ανακοινούνται οτιδήποτε σχετικώς με τας οργανώσεις, κόμματα κλπ. άτινα μετέχουν εις το ΕΑΜ προ της ανακοινώσεως εκ μέρους του ως άνω αντιπροσώπου ότι η οργάνωσίς του προσχωρεί εις το ΕΑΜ και ότι αυτός δέχεται να συμμετάσχει εις το αντίστοιχονόργανον του ΕΑΜ δι' οπριορίζεται.

7. Μεταξύ των κομμάτων και οργανώσεων αίτινες συνεργάζονται εις το ΕΑΜ διατηρείται δι' όλον το διάστημα του Εθνικοαπελευθερωτικού αγώνος η μεγαλυτέρα αλληλοβοήθειακαι αλληλοϋποστήριξις δια παν ζήτημα το οποίον σχετίζεται με τον γενικόν απελευθερωτικόν αγώνα και τον ειδικώτερον εθνικοαπελευθερωτικόν αγώνα κάθε χωριστού κόμματος. Επίσης και αι συνεργαζόμεναι ως άνω οργανώσεις χρησιμοποιούν ταςαντιστοιχους επιρροάς των δια την άμβλυσιν κάθε μέτρου που στρέφεται κατά του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνος από τους εχθρούς του Έθνους, εντοπίους προδότας ή ξένους κατακτητάς.

Εν Αθήναις τη 28η Σεπτεμβρίου 1941

Δια το ΚΚΕ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Δια το ΣΚΕ ΧΩΜΕΝΙΔΗΣ

Δια την ΕΛΔ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

Δια το Αγροτικό Κόμμα ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ

<http://www.alfavita.gr/arhron/εαμ-σαν-σήμερα-πριν-από-73-χρόνια-το-ξεκίνημα-το-ιδρυτικό-κείμενο-του-εθνικού>

Πηγή 2. Ο ύμνος του ΕΛΑΣ² (Στίχοι της ποιήτριας Σοφίας Μαυροειδή Παπαδάκη)

Με το τουφέκι μου στον ώμο
σε πόλεις κάμπους και βουνά
της Λευτεριάς ανοίγω δρόμο
τον στρώνω βάγια που περνά

Εμπρός ΕΛΑΣ για την Ελλάδα
το Δίκιο και τη Λευτεριά
σ' ακρόβουνο και στην κοιλάδα
πέτα! Πολέμα με καρδιά.

Ένα τραγούδι τραγούδι είν' η πνοή σου
καθώς στη μάχη ροβολάς
κι αντιλαλούν απ' τη φωνή σου
πλαγιές και κάμποι ΕΛΑΣ,ΕΛΑΣ.

Με χίλια ονόματα μια χάρη
ακρίτας είτ' αρματωλός,
αντάρτης, κλέφτης, παληκάρι
πάντα είν' ο ίδιος ο Λαός.

Παντού η πατρίδα μ' έχει στείλει
φρουρό μαζί κι' εκδικητή
κι' απ' την ορμή μου θα ανατείλει

² Ο Ελληνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός (ΕΛΑΣ) ήταν το στρατιωτικό σκέλος του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (ΕΑΜ). Ιδρύθηκε το Φεβρουάριο του 1942 και δραστηριοποιήθηκε αρχικά στη Στερεά Ελλάδα, τη Θεσσαλία και την Μακεδονία. «Αρχικαπετάνιος» αυτής της αντιστασιακής οργάνωσης, που ήταν η μεγαλύτερη και μαζικότερη στην Ελλάδα, αναδείχθηκε ο Άρης Βελουχιώτης.

καινούργια Ελεύθερη ζωή !

<https://www.youtube.com/watch?v=e342fGhr9Pk>
(Ο Μίκης Θεοδωράκης τραγουδά τον ύμνο του ΕΛΑΣ)

Πηγή 3. Ο επίσημος "Ορκος του Ελασίτη", καθιερωμένος με απόφαση της ΠΕΕΑ (Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης) - "Κυβέρνησης του Βουνού"³, το 1944 είναι ο εξής:

«Ορκίζομαι ότι θα αγωνιστώ έως την τελευταία σταγόνα του αίματός μου, για την πλήρη απελευθέρωση, ακεραιότητα και ανεξαρτησία της πατρίδας.

Για την περιφρούρηση των συμφερόντων του ελληνικού λαού και την αποκατάσταση και κατοχύρωση των κυριαρχικών δικαιωμάτων του. Για τον σκοπό αυτό θα υπακούω στις πράξεις και αποφάσεις της ΠΕΕΑ και θα εκτελώ ευσυνείδητα και πειθαρχικά τις εντολές και οδηγίες των ανωτέρων μου και θα αποφεύγω κάθε πράξη που θα με ατιμάζει σαν άτομο και σαν αγωνιστή του ελληνικού λαού».

Σπ. Κωτσάκης, *Εισφορά στο Χρονικό της Κατοχής και της αντίστασης στην Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1986, σ. 189*

<http://www.rizospastis.gr/story.do?id=3720146>

Πηγή 4. Το ιδρυτικό κείμενο του ΕΔΕΣ

Το ιδρυτικό κείμενο της αντιστασιακής οργάνωσης "Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος", γνωστότερη με το ακρωνύμιο ΕΔΕΣ, διατυπώθηκε από τους απόστρατους συνταγματάρχες Ναπολέοντα Ζέρβα και Λεωνίδα Σπαή και το δικηγόρο Ηλία Σταματόπουλο στις 9 Σεπτεμβρίου 1941.

Υπάρχει Έθνικός Δημοκρατικός Έλληνικός Σύνδεσμος, Ε.Δ.Ε.Σ., ὅστις ἔχει τὸν κάτωθι καθωρισμένον σκοπόν:

Νὰ ἐγκαθιδρύσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ Δημοκρατικὸν πολίτευμα, σοσιαλιστικῆς μορφῆς, οἰανδήποτε καὶ ἂν θὰ εἶναι ἡ ἔκβασις τοῦ πολέμου.

Νὰ ἀποκαλύψῃ διὰ παντὸς μέσου καὶ κατὰ σαφῆ καὶ ἀναμφισβήτητον τρόπον τὴν

³«Κυβέρνηση του Βουνού» (ΠΕΕΑ): Η **Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης** (ΠΕΕΑ) ήταν επιτροπή κυβερνητικού χαρακτήρα που ιδρύθηκε στην Ελλάδα, λίγους μήνες πριν το τέλος της κατοχής. Ιδρύθηκε στις 10 Μαρτίου του 1944, στη Βίνιανη της Ευρυτανίας, με πρωτοβουλία του ΕΑΜ, όχι όμως αποκλειστικά από κομμουνιστές. Σκοπός της ήταν να οργανώσει τη διοίκηση της κατεχόμενης «Ελεύθερης Ελλάδας». Αποκαλούνταν **«Κυβέρνηση του Βουνού»**.

προδοσίαν τοῦ τέως Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Β' καὶ τῆς περὶ αὐτὸν σπείρας τῆς αὐτοκληθείσης Δικτατορίας τῆς 4ης Αὐγούστου, ἐπιβάλη εἰς πάντας τοὺς συγγενοὺς ἐγκληματίας βαρυτάτας κυρώσεις, δημεύση δ' ἅμα τὰς περιουσίας των τόσοις αὐτῶν καὶ τῶν συγγενῶν των ὅσον καὶ τῶν μετ' αὐτῶν ὅπωςδήποτε συναλλαγέντων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαράτου τυραννίας.

Νὰ ἀποκαθάρη καὶ νὰ ἀνακαινίσῃ ἐκ βάθρων τὴν κρατικὴν μηχανὴν εἰς τρόπον ὥστε στρατὸς ξηρᾶς, ἀέρος καὶ θαλάσσης, Χωροφυλακὴ καὶ Ἀστυνομία πόλεως, Δικαστικὴ ἐξουσία, διοικητικαὶ ὑπηρεσίαι πάσης φύσεως, τραπεζικὰ ἱδρύματα καθὼς καὶ ποικίλοι ὀργανισμοὶ ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ οἰονδήποτε μέλος τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ἔχῃ ἀποδεδειγμένως Ἐθνικὴν Δημοκρατικὴν σοσιαλιστικὴν συνείδησιν πιστοποιουμένην διὰ πράξεων τοιούτων ὥστε νὰ ὑπάρχῃ πλήρης καὶ σταθερὰ πρὸς αὐτὸ ἐμπιστοσύνη. Ἡ κάθαρσις πρέπει νὰ φθάσῃ μέχρι τοιούτου σημείου ὥστε, ἂν ἡ ἀνάγκη τὸ ἐπιβάλη, ὡς τοῦτο συμβαίνει μὲ τὰ ἐκτραπέντα ἀπολύτως τοῦ προορισμοῦ των Σώματα τῆς Χωροφυλακῆς καὶ τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ μὲ τὴν Δικαστικὴν ἐξουσίαν, προβῇ εἰς τὴν πλήρη διάλυσιν αὐτῶν καὶ εἰς τὴν ἐκ νέου ἀνασυγκρότησιν των.

Ἡ Δημοκρατικὴ Σοσιαλιστικὴ Ἑλλάς θὰ θεσπίσῃ νόμους καὶ θὰ λάβῃ μέτρα τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα θὰ δώσουν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν Κοινωνικὴν Δικαιοσύνην, θὰ ἐξαλείψουν δὲ ἐντελῶς τὴν μαύρην ἀδικίαν καὶ ἐγκληματικὴν ἀνισότητα, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς εποχῆς τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος μας, καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὰ τελευταῖα πέντε ἔτη τῆς τυραννίας ἐμάστισε τὸ σύνολον τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐξεμεταλλεύθη ἀναλγήτως τοὺς μόχθους τοῦ ἐπ' ὠφελείᾳ μιᾶς ἐλαχιστοτάτης κακοήθους κεφαλαιοκρατικῆς μειονότητος καὶ ἥτις διὰ πάσης ἀθεμιτοῦργίας ἐκάθησεν ἐκάστοτε εἰς τὴν ράχην τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἰς τὴν Ἐθνικὴν Δημοκρατικὴν Σοσιαλιστικὴν Ἑλλάδα δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχουν πεινῶντες καὶ δὲν θὰ ὑπάρξουν.

Μετὰ τὴν ὀλοσχερῇ ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν τοῦ Συνδέσμου θὰ γίνῃ προσφυγὴ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν, ἵνα καὶ διὰ τῆς ἐλευθέρως ἐκδηλωθησομένης γνώμης του κυρώσῃ τὸ ἔργον τοῦ Συνδέσμου. Μετὰ τὴν κύρωσιν ταύτην θὰ παραχωρήσῃ ὁ Σύνδεσμος τὴν ἀρχὴν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Λαοῦ, ἐκλεγησομένους κατὰ σύστημα, τὸ ὁποῖον θὰ καθορίσῃ ἐν καιρῷ, καὶ θὰ ἀποχωρήσῃ τῆς ἀρχῆς.

Διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ σκοπὸς τοῦ Συνδέσμου καὶ διὰ νὰ ἐπιτελεσθῇ τὸ ἐπιδιωκόμενον ἔργον, ὁ Σύνδεσμος ὀργανώθη ὡς ἑξῆς:

1 Ἀρχηγὸς τοῦ Συνδέσμου εἶναι ὁ Στρατηγὸς Νικόλαος Πλαστήρας. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου οὐδεμία συζήτησις ἐπιτρέπεται.

2 Συνεστήθη τριμελὴς Ἐπιτροπὴ, ἀποκληθεῖσα Κεντρικὴ Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ (Κ.Δ.Ε.), ἡ ὁποία διοικεῖ τὸν Σύνδεσμον.

3 Ἡ Κεντρικὴ Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μύσῃ καὶ ὀνομάσῃ μέλος

τοῦ Συνδέσμου, ὅσους κρίνει ἔχοντας τὰ πρὸς τοῦτο διανοητικὰ καὶ ψυχικὰ καὶ ἰδεολογικὰ ἐφόδια καὶ σχηματῆσει ἐκ τῶν μυουμένων τριμελεῖς ὑποεπιτροπὰς, αἱ ὁποῖαι ἐξουσιοδοτούμενοι εἰδικῶς ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Διοικούσης Ἐπιτροπῆς, θὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεκτείνουν τὰς μῆσεις.

4 Τὰ μέλη τοῦ Συνδέσμου ὀφείλουν νὰ τηροῦν ἀπόλυτον ἐχεμύθειαν, ἀπαραίτητον καὶ μοναδικὸν ὅρον διὰ τὴν εὐδόωσιν τῶν σκοπῶν του. Ἐπομένως τὰ μέλη του πρέπει νὰ ἐκλέγωνται μετὰ μεγίστης προσοχῆς καὶ ἐνδελεχοῦς παρακολουθήσεως καὶ νὰ διακρίνωνται διὰ τε τὴν ἐγκράτειαν τῆς γλώσσης καὶ τῶν πράξεων, ὡς καὶ διὰ τὴν ἀδειάσειστον πίστιν των πρὸς τὴν Σοσιαλιστικὴν Δημοκρατίαν. Ὁ Σύνδεσμος θὰ καταβάλλῃ πᾶσαν προσπάθειαν τὸ μὲν νὰ συγκεντρώσῃ ὑπὸ τὴν σημαίαν του ὅλα ἀνεξαιρέτως, τὰ ἀγνὰ δημοκρατικὰ στοιχεῖα τῆς χώρας, τὸ δὲ νὰ συνεργασθῇ καὶ με πᾶσαν ἄλλην ὀργάνωσιν παρεμφερεῖς ἔχουσαν σκοπούς.

5 Ἡ μῆσις γίνεται παρουσία τῶν μελῶν τῆς Κεντρικῆς Διοικούσης Ἐπιτροπῆς, ἢ πρὸς τοῦτο ἐξουσιοδοτημένων τριμελῶν ὑποεπιτροπῶν. Ἐὰν ἡ παρουσία τῶν τριῶν μελῶν, εἶναι ἀδύνατος, τότε δύναται νὰ γίνῃ καὶ ὑπὸ δύο μόνο μελῶν, ἐν ἐσχάτῃ δὲ ἀνάγκῃ καὶ ὑπὸ ἐνὸς μόνου μέλους.

6 Πᾶν μέλος τοῦ Συνδέσμου, ὡς καὶ αὐτῆς τῆς Κεντρικῆς Διοικούσης Ἐπιτροπῆς, λαμβάνει ἓνα ἀριθμὸν καὶ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτοῦ καὶ μόνον εἶναι γνωστό, ἀπαγορευμένης ἀπολύτως τῆς ἀνακοινώσεως τῶν ὀνοματεπωνύμων, ἐκτὸς ἐὰν συντρέχουν καὶ ἐπιβάλλουν τοῦτο ἐξαιρετικαὶ ἀνάγκαι ἐξ ὧν ἐξαρτάται ἡ ἀποτελεσματικωτέρα ἐξυπηρέτησις τοῦ σκοποῦ τοῦ Συνδέσμου.

7 Ὁ ὄρκος ὁ ὁποῖος δίδεται ὑπὸ τῶν μυουμένων ἔχει ὡς ἐξῆς:

8 Ὁρκίζομαι εἰς τὴν τιμὴν καὶ τὴν συνειδησίν μου ὅτι θὰ ἐργασθῶ με ὅλας μου τὰς δυνάμεις καὶ διὰ παντὸς τρόπου πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Δημοκρατικοῦ Ἑλληνικοῦ Συνδέσμου, ὅτι θὰ ἐκτελῶ ἀσυζητητὶ πᾶσαν διαταγὴν τῆς Κεντρικῆς Διοικούσης Ἐπιτροπῆς καὶ ὅτι θὰ φυλάξω με ἱερότητα τὸ μυστικὸν τοῦ Συνδέσμου μέχρις οὔ ἐπιτευχθῇ ὁ σκοπὸς μας.

9 Μετὰ τὴν ὀρκωμοσίαν ἡ ἀδέλφωσις εἶναι πλήρης καὶ τὸ νέον μέλος εὐθύνεται διὰ πᾶσαν ἐκτροπὴν ἀπὸ τοῦ σκοποῦ διὰ τὸν ὁποῖον ὠρκίσθη ὑποκείμενον καὶ εἰς κυρώσεις, τὸν βαθμὸν τῶν ὁποίων καθορίζει δι' ἀποφάσεως λαμβανομένης ὁμοφώνως ἡ Κεντρικὴ Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ, εἰς περίπτωσιν ἡθελημένης ἢ ἀθελήτου προδοσίας.

10 Οὐδὲν μέλος δύναται νὰ ἀποχωρήσῃ αὐθαιρέτως καὶ μονομερῶς τοῦ Συνδέσμου. Τοιαύτη ἀποχώρησις θεωρεῖται προδοσία καὶ ἐπισύρει κυρώσεις τὸν βαθμὸν τῶν ὁποίων καθορίζει καὶ πάλιν δι' ἀποφάσεως ὁμοφώνου ἡ Κ.Δ.Ε. Ἀποχώρησις δύναται νὰ γίνῃ μόνον δι' ἀποχωρῶντας λόγους τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ἐγκρίνῃ ἡ Κ.Δ.Ε.

11 Τέλος ο Σύνδεσμος Ε.Δ.Ε.Σ. υπόσχεται και έγγυάται εις τόν Έλληνικόν Λαόν ότι θα αποκατασταθῇ συντόμως εις τὰ πλήρη αὐτοῦ κυριαρχικά διακιώματα, εὐθὺς ὡς πραγματοποιηθῇ τὸ ἐπαναστατικὸν αὐτοῦ πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον δηλοῦται διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν καὶ κατὰ τὸν πλέον κατηγορηματικὸν καὶ σαφῆ τρόπο ὅτι θα κατατείνῃ εις τὴν ἐγκαθίδρυσιν καὶ ἐμπέδωσιν μίας πραγματικῆς Λαϊκῆς Σοσιαλιστικῆς Δημοκρατίας. Ἐπίσης ὁ Ε.Δ.Ε.Σ. υπόσχεται καὶ έγγυάται εις τὸν Έλληνικόν Λαόν ὅτι καὶ αὕτῃ ἀκόμη ἡ ἐπαναστατικὴ περίοδος θα εἶναι ἐκδήλως δημοκρατικοῦ χαρακτῆρος καὶ ὅτι δὲν θα ἔχῃ σχέσιν μὲ κανενὸς εἵδους τυραννικὸν καθεστῶς.

Πηγή: Σόλων Νεοκ. Γρηγοριάδης, *Ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας 1941-1974*, Τόμος 1: *Κατοχή: η μεγάλη νύχτα*, (Έκδοση 2011) (από τη Wikipedia)

ΠΗΓΗ 5. ΑΝΤΑΡΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΕΔΕΣ

Στα αντάρτικα τραγούδια του ΕΔΕΣ επιχειρείται η σύνδεση μεταξύ των ανταρτών και της Αρχαίας Ελλάδας όπως το παρακάτω:

Ξύπνα αίμα της Ελλάδας,
των σοφών και των ηρώων,
με το πνεύμα της παλλάδος,
και της Σπάρτης την ορμή,
γι' αναστηθεί και πάλι,
και να αστράψει πιο μεγάλη,
μες τον κόσμο η δύναμης μας, δύναμις Ελληνική.

Τα ντουφέκια μας βροντούν
Της ελευτεριάς τ' αστέρι ανατέλλει στα βουνά,
τα ντουφέκια μας βροντάνε. Ζήτω, ζήτω η Λευτεριά.
Ζήτω ο Ζέρβας, ζήτω ο Αγόρος που γυρίζουν στα βουνά
για να 'ρθει Δημοκρατία. Ζήτω, ζήτω η Λευτεριά.
Η Ελλάδα μας τρεις χρόνους είναι αλυσόδετη
κι από μας πάλι προσμένει την ελευθεριά να δει.
Κι ο Αώος το ποτάμι που' δε τόσες λεβεντιές,
θα μας δει ξανά και πάλι να περνούμε νικητές.

Ζει ο «Λάμπρος ο Κατσώνης», ζει κι ο «Παπανικολής»,
που εστόλισαν με δάφνες τα νερά της Αφρικής.
Ζήτω ο «Αβέρωφ», ζήτω ο Στόλος, ζήτω ο Εθνικός Στρατός
Ζήτω η Μεγάλη Ελλάδα, ζήτω ο Ζέρβας αρχηγός.

Πηγή 6. Όρκος του ΕΔΕΣ

«Ορκίζομαι εἰς τὴν τιμὴν καὶ τὴν συνείδησίν μου ὅτι θὰ ἐργασθῶ μὲ ὅλας μου τὰς δυνάμεις καὶ διὰ παντὸς τρόπου πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Δημοκρατικοῦ Ἑλληνικοῦ Συνδέσμου, ὅτι θὰ ἐκτελῶ ἀσυζητητὶ πᾶσαν διαταγὴν τῆς Κεντρικῆς Διοικήσεως Ἐπιτροπῆς καὶ ὅτι θὰ φυλάξω μὲ ἱερότητα τὸ μυστικὸν τοῦ Συνδέσμου μέχρις οὔ ἐπιτευχθῇ ὁ σκοπὸς μας».

(Από τη Wikipedia, λήμμα ΕΔΕΣ)

Πηγή 7. Συμμετοχή στην ΠΕΑΝ

«Μετά την κατάρρευση και την ανακωχή αρχίζει για τη χώρα η μεγάλη Κατοχή. Διώξεις, στρατόπεδα συγκεντρώσεως, απαγορεύσεις κυκλοφορίας, τα μεγάλα μπλόκα στις γειτονιές, εκτελέσεις, μαύρη αγορά, πείνα, δυστυχία με αποτέλεσμα τη φυσική και ηθική εξαθλίωση του λαού. Στην αρχή μονη μας παρηγοριά, το κρυμμένο στο πηγάδι αδήλωτο ραδιόφωνο. Μπουμ- μπουμ. Το σημείο της νίκης: «Εδώ Λονδίνο, καλησπέρα σας...». οι λόγοι του Τσώρτσιλ στους κατεχόμενους λαούς φούσκωναν τις καρδιές μας, αναπτέρωναν τις δυνάμεις μας και το ηθικό μας. Ζητούσαμε να ενταχθούμε στις αντιστασιακές οργανώσεις που δειλά δειλά άρχιζαν να εμφανίζονται με διάφορα συνθήματα στους δρόμους της Αθήνας. [...] Φεύγοντας από το καφενείο ο Κώστας Περρίκος με ακολούθησε, πήραμε την Ιπποκράτους και κατεβαίναμε προς την Πανεπιστημίου. Στο δρόμο άρχισε να μου μιλάει για την ανάγκη να οργανωθούμε στην Αντίσταση και με τον αυθορμητισμό που είχε μου μίλησε για την ΠΕΑΝ και το ιδεολογικό της υπόβαθρο. Στο τέλος με ρώτησε: «Είσαι;» «Είμαι» του λέω. [...] Ο Περρίκος με σύστησε στους άλλους και ύστερα ο καθένας τους ανέφερε για την πρόοδο που είχε η οργάνωση στον τομέα τους. Η δουλειά που γινόταν στις Ανώτατες Σχολές, η αναγραφή συνθημάτων στους τοίχους, στις γειτονιές όπου κυκλοφορούσε η εφημερίδα «Δόξα» και ανταλλαγή πληροφοριών. Μου δώσανε 100 φύλλα της «Δόξας» και την άλλη μέρα πήγα πιο πρωί στο κτίριο της ΑΕΤΕ στην οδό Κωλέτη και γέμισα τα γραφεία σε όλους τους ορόφους με τη «Δόξα», ακόμη και στις ιματιοθήκες του τεχνικού προσωπικού στο υπόγειο».

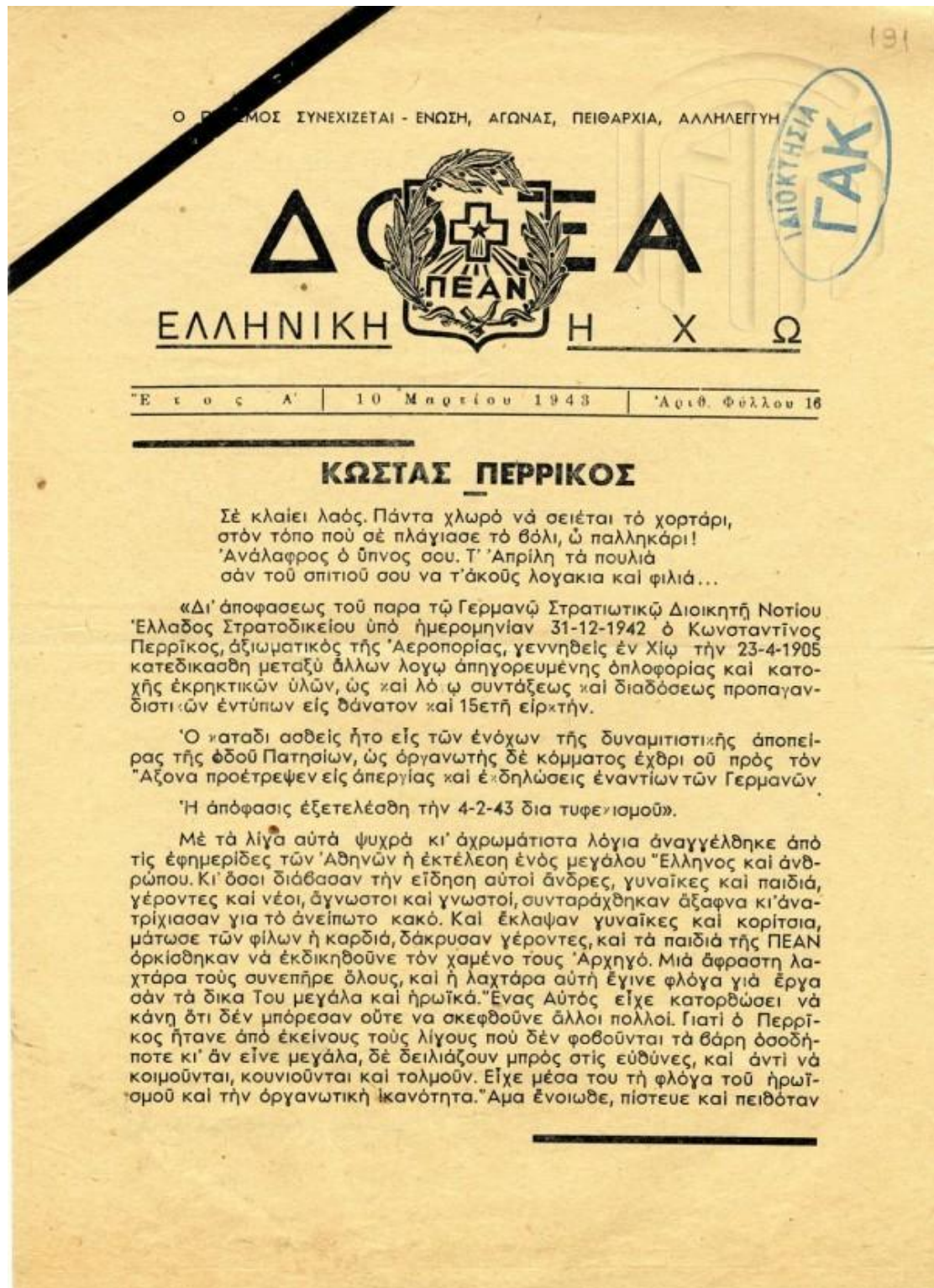
Πηγή 8. Χτύπημα κατά της ΕΣΠΟ⁴

«Κοίταζα συνεχώς το ρολόι μου και αντελήφθηκα το χέρι μου να τρέμει από την υπερένταση. Εάν δε σκάσει να πάω να πάρω πίσω τα εκρηκτικά. Τρέλα, παραλογισμός. Στις 12 παρά 3 λεπτά το μεσημέρι ένας υπόκωφος κρότος συγκλόνισε την περιοχή και ευθύς αμέσως ένα μαύρο σύννεφο καπνού απλώθηκε στη γύρω περιοχή. Ο κόσμος πανικόβλητος άρχισε να φεύγει προς πάσα κατεύθυνση [...] Την άλλη μέρα ο Αθηναϊκός λαός με φουσκωμένα τα στήθια περπατούσε δυο δάχτυλα πιο ψηλά από το έδαφος. Μετά την έκρηξη, το κλιμακοστάσιο κατέρρευσε και τα γραφεία της ΕΣΠΟ πήραν φωτιά που μετεδόθη και στους υπόλοιπους ορόφους. Στην ολοσχερή καταστροφή του κτιρίου εβοήθησαν και τα αποθηκευμένα πυρομαχικά των Ες Ες στο δεύτερο και τον τρίτο όροφο. Από αυτόπτες μάρτυρες πληροφορηθήκαμε ότι Γερμανοί και Εσπίτες πηδούσαν από τα παράθυρα και τα μπαλκόνια [...] Οι ραδιοφωνικοί σταθμοί του Λονδίνου, του Καίρου και της Μόσχας ανήγγειλαν το σαμποτάζ με πολύ επαινετικά σχόλια. Ήταν ένα από τα μεγαλύτερα σαμποτάζ στην κατεχόμενη Ευρώπη. Εδώ θα πρέπει να θυμηθούμε την ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοπόταμου από τις ενωμένες αντάρτικες ομάδες του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ με συντονιστές τους πράκτορες της SOE (SpecialOperationForces) Mayers και Woodhouse ».

Αντώνης Μυτιληναίος, *Μαρτύρων Πορεία*, Επικαιρότητα, Αθήνα 1997, σσ. 21-22 και 43-45.

⁴Εκεί στεγάζονταν τα γραφεία της ναζιστικής οργάνωσης ΕΣΠΟ, που στρατολογούσε Έλληνες για να σχηματίσει μεραρχία που θα πολεμούσε στο πλευρό των Γερμανών στο ανατολικό μέτωπο....
Διαβάστε όλο το άρθρο: <http://www.mixanitouxronou.gr/i-anatinaxi-ton-grafion-tis-prodotikis-nazistikis-organosis-espo-apo-tin-antistasi-meteferan-dinamiti-mesa-se-sakoula-me-chorta-ke-dielisan-to-archigio-tous/>

Πηγή 9: Εφημερίδα «Δόξα» (ΠΕΑΝ)

Πηγή 10. ΕΠΟΝ

«Η ίδρυση της ΕΠΟΝ σηματοδότησε τον σημαντικότερο σταθμό στην ανάπτυξη του νεολαιίστικου κινήματος, το οποίο κέρδισε μια μοναδική εμπειρία τα χρόνια εκείνα. Ξεπέρασε πολλούς από τους φραγμούς της κοινωνίας των ενηλίκων και έχτισε πάνω στην κοινή ιδιότητα της νεανικής ηλικίας, πάνω στα κοινά που ενώνουν τους νέους. Την έννοια αυτή επεξεργάστηκε πρώτη η ΕΠΟΝ σε αυτό το βαθμό. Πιστεύω πως η έννοια του νεολαιίστικου κινήματος όπως αυτή προχώρησε τη δεκαετία του '50 για να γνωρίσει την εκρηκτική ανάπτυξή του τη δεκαετία του '60 και του '70, είναι παιδί της ΕΠΟΝ. Η ΕΠΟΝ δεν συγκέντρωσε φυσικά το σύνολο της ελληνικής νεολαίας όπως φιλοδοξούσε. Το αντίπαλο στρατόπεδο είχε τις δικές του οργανώσεις νέων με σημαντικότερες την Ιερή Ταξιαρχία και την ΠΕΑΝ , οι οποίες βίωσαν μια έντονη αντιποαλότητα με την ΕΠΟΝ από το 1943 και μετά [...].

Η μεγαλύτερη προσφορά της Λεύτερης Νέας (γυναικεία νεολαιίστική οργάνωση προπομπός της ΕΠΟΝ) ήταν η τελικά η προσέγγιση σε μεγάλη κλίμακα κοριτσιών της Αθήνας και του Πειραιά και η εξοικείωσή τους με την έννοια της οργάνωσης και της Αντίστασης. Η μύησή τους στο συλλογικό, μέσα από την ένταξη αυτή και συνακόλουθα μια ενεργητική στάση απέναντι στη ζωή. Παράλληλα, καλλιεργήθηκε στα μέλη της η συνείδηση για την ανάγκη της κοινωνικής τους χειραφέτησης. Μια οργάνωση αποκλειστικά γυναικών ήταν επόμενο να έχει μεγαλύτερα περιθώρια να αναπτύξει αυτό το λόγο. Η παρακαταθήκη της Λ.Ν. πλούτισε την ΕΠΟΝ τόσο με στελέχη όσο και με προωθημένες πολιτικές θέσεις, όπως η ψήφος στις γυναίκες που βρίσκεται ήδη στα πρώτα της κείμενα.

Το άρθρο 8 του «Δωδεκάλογου» της ΕΠΟΝ αναφέρεται αποκλειστικά στις γυναίκες:

« 8. Θέλουμε εμείς οι νέες, λυτρωμένες από τον απατηλό και παραστρατημένο φεμινισμό, να σπάσουμε τις αλυσίδες της ποικιλόμορφης σκλαβιάς μας και αν αγωνιστούμε ολόψυχα πλάι και μαζί με τους νέους για να κατακτήσουμε την οικονομική, την κοινωνική και πολιτική μας ισότητα. Μόνον έτσι θα λάμψει ο αληθινός εαυτός μας και θα ανυψωθούμε στον γνήσιο γυναικείο ανθρωπισμό».

Να λυτρωθούμε απ' την τριπλή σκλαβιά,

Κατακτητή, προϊστάμενο και άντρα

Να κατακτήσουμε τη λευτεριά

Να γίνουμε άξιες γι αυτή, για πάντα

(στίχοι από τον ύμνο της Λεύτερης Νέας που σύμφωνα με μαρτυρία της Φώφης Λαζάρου «μάλλον τον είχε σκαρώσει η Ηλέκτρα Αποστόλου») σ. 55-56

Η ΕΠΟΝ αντιμετώπισε τα μέλη της ως υποκείμενα: το άτομο αποκτούσε αξία σε αυτήν, δεν υπήρχε μόνο για να υπηρετήσει τον αγώνα. Η ίδια η ανάπτυξη του νέου

ανθρώπου είναι αυτοσκοπός για την ΕΠΟΝ. Η ΕΠΟΝ παροτρύνει την ανάπτυξη της προσωπικότητας του νέου αλλά και της νέας, αποκαθιστώντας την αξιοπρέπιά τους σε μια συγκυρία που όλα θέλουν να τους εξουθενώσουν.

Μέσα από τη συμμετοχή στην ΕΠΟΝ, τόσο το αγόρι, όσο και η κοπέλα - γιατί θυμίζω ότι από 15 περίπου χρόνων άρχιζαν τα Επονιτάκια- βίωναν και μian άλλη «συνάντηση» πρωτόγνωρη γι αυτούς: τη συνάντησή τους με το πολιτικό, τη συνειδητοποίησή τους ως πολιτικά όντα. Αν τα μεγαλύτερης ηλικίας στελέχη της ΕΠΟΝ, που προέρχονταν από την ΟΚΝΕ, είχαν βιώσει την πολιτικοποίησή τους, οι μεγάλες μάζες, που δεν είχαν γνωρίσει στην εφηβεία τους παρά την καταναγκαστική ΕΟΝ του Μεταξά και τις πατριωτικές της ρητορείες, βίωσαν μέσα στην ΕΠΟΝ τη γέυση της εθελοντικής στράτευσης, της επιλογής και της πολιτικής συνειδητοποίησης».

Οντέτ Βαρών –Βασάρ, «ΕΑΜ Νέων, Λεύτερη Νέα, ΕΠΟΝ: τρεις σταθμοί μιας διαδρομής» στο Β. Καραμανωλάκης- Ε. Ολυμπίτου-Ι. Παπαθανασίου, *Η Ελληνική Νεολαία στον 20ο αιώνα*, ΑΣΚΙ-Ινστιτούτο Ν. Πουλατζάς, Θεμέλιο, Αθήνα 2010, σ.σ. 51-58

Πηγή 11. ΕΑΜ - Ζήτω η εθνική ενότητα.

Πηγή 12. Αφίσα της ΕΠΟΝ

Δραστηριότητες

- Να μελετήσετε την ιδρυτική διακήρυξη του ΕΔΕΣ και του ΕΑΜ (Πιο αναλυτικά, αν θέλετε, τη μπροσούρα **«Τι είναι και τι θέλει το ΕΑΜ»** του Δημήτρη Γληνού <http://www.scribd.com/doc/66521696/Τι-είναι-και-τι-θέλει-το-ΕΑΜ-Δ-Γληνού#scribd>), στις πηγές 1 και 4.
- Να εντοπίσετε τους στόχους των οργανώσεων, να σημειώσετε ομοιότητες και διαφορές. Θέτουν ζητήματα (πολιτειακά, διακυβέρνησης) για τη μετακατοχική εποχή;
- Να σχολιάσετε τη γλώσσα που χρησιμοποιείται και να συζητήσετε πάνω στα ευρήματά σας. Πώς συνδέεται με την ιδεολογία της κάθε οργάνωσης;
- Να μελετήσετε τους όρκους (ΕΑΜ-ΕΔΕΣ) και τα αντάρτικα τραγούδια – ύμνους (πηγές 2,3 5,6). Να σχολιάσετε ομοιότητες και διαφορές και να τις συζητήσετε.
- Να παρακολουθήσετε την αφήγηση του αγωνιστή της ΠΕΑΝ Α. Μυτιληναίου. Γιατί νομίζετε ότι αποφάσισε να ενταχθεί στην Αντίσταση; Πώς νομίζετε ότι αισθανόταν την εποχή εκείνη; Ποια ήταν η σημασία του σαμποτάζ της ΕΣΠΟ και πώς το βίωσε (πηγές 7, 8, 9);
- Γιατί νομίζετε ότι «την άλλη μέρα ο Αθηναϊκός λαός με φουσκωμένα τα στήθια περπατούσε δυο δάχτυλα πιο ψηλά από το έδαφος», όπως λέει ο Α. Μυτιληναίος (πηγή 8);
- Για ποιο λόγο μια νέα γυναίκα θα ήθελε να γίνει μέλος της ΕΠΟΝ σύμφωνα με την Οντέτ βαρών – Βασάρ (πηγές 10, 12);
- Να μελετήσετε την αφίσα της ΕΠΟΝ. Γιατί πιστεύετε απεικονίζει μια νέα γυναίκα αρματωμένη; Πώς θα γινόταν δεκτό το μήνυμα, φαντάζεστε, εκείνη την εποχή;
- Να συζητήσετε το απόσπασμα: *«Μέσα από τη συμμετοχή στην ΕΠΟΝ, τόσο το αγόρι, όσο και η κοπέλα - γιατί θυμίζω ότι από 15 περίπου χρονών άρχιζαν τα Επονιτάκια- βίωναν και μιαν άλλη «συνάντηση» πρωτόγνωρη γι αυτούς: τη συνάντησή τους με το πολιτικό, τη συνειδητοποίησή τους ως πολιτικά όντα».*

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3

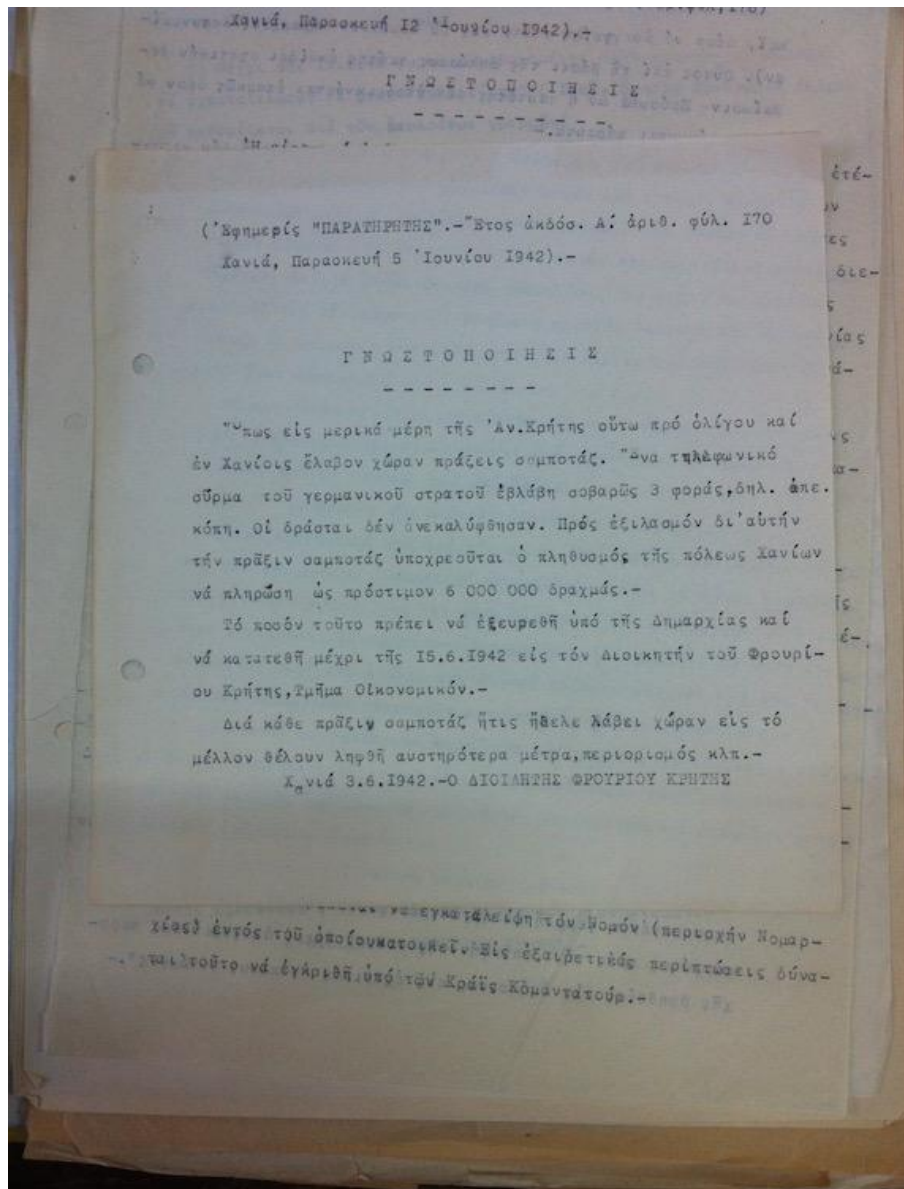
ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΠΟΙΝΑ

Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΜΕ ΤΑ ΑΝΤΙΠΟΙΝΑ

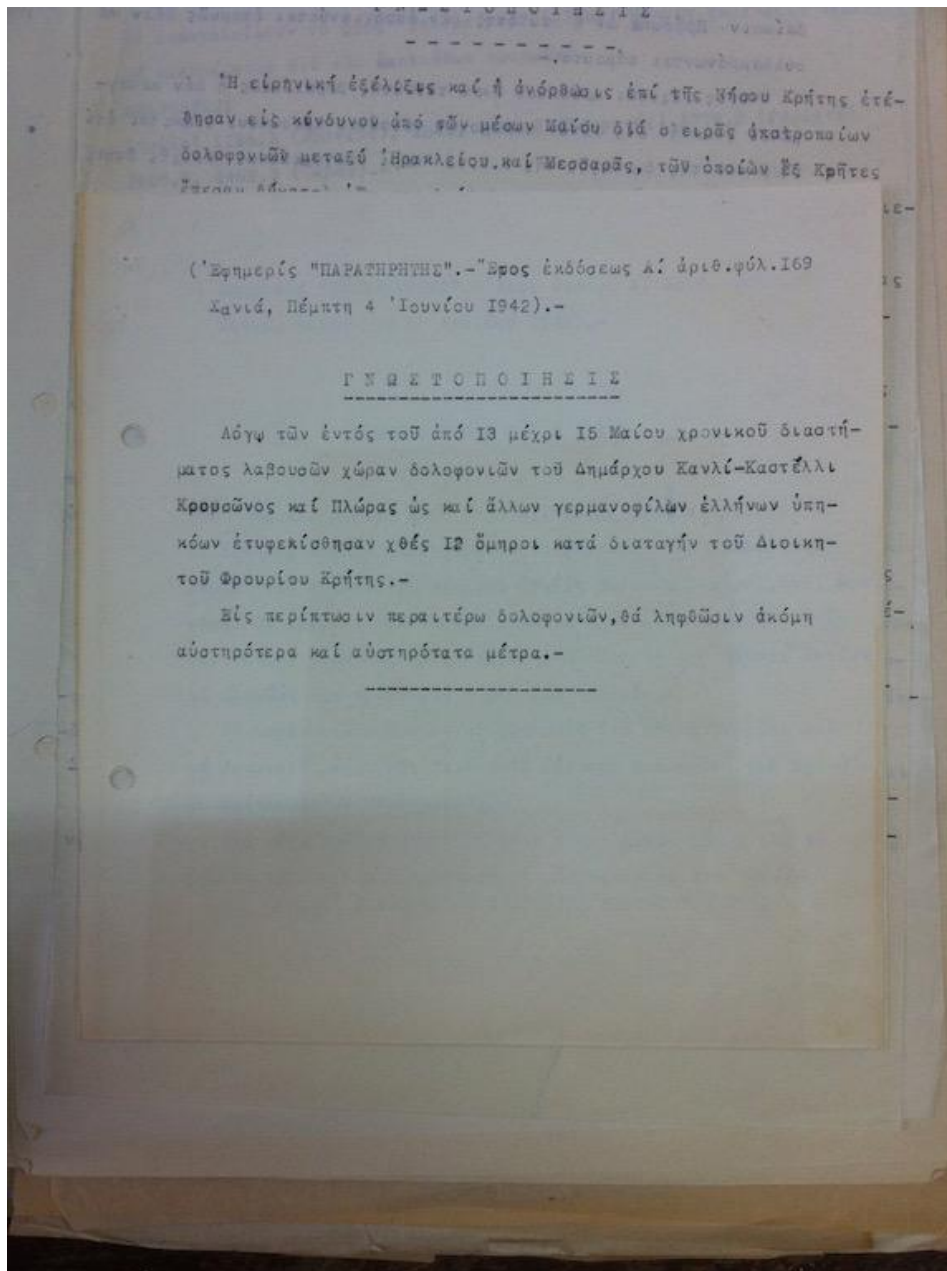
Πηγές

1. «Ωστόσο, η στενή σχέση με τον τοπικό πληθυσμό διακυβευόταν ασυνεχώς από την πρακτική των Γερμανών να απαντούν στις αντιστασιακές ενέργειες με εκτεταμένα αντίποινα. Αυτά εξέθρεφαν και την προπαγάνδα των αντιπάλων του ότι ο ΕΛΑΣ με τις ενέργειές του, λόγω της τακτικής των συνεχών αναδιπλώσεων, προκαλούσε καταστροφές χωριών, ομηρία αθώων πολιτών, και ομαδικούς τουφεκισμούς από τις δυνάμεις κατοχής. Γι αυτό το λόγο ο ΕΛΑΣ εκτός του ότι προσπάθησε για την περιστολή των ενεργειών εκείνων που αποτελούσαν μεμονωμένες επιδείξεις αντιστασιακού ενθουσιασμού χωρίς άλλο στρατιωτικό αποτέλεσμα, προσπάθησε να συντονίσει τις ενέργειές του με το Γενικό Στρατηγείο Μέσης Ανατολής, παρόλη τη βρετανική πρόθεση να τον ποδηγετήσει. Υπέγραψε όλες τις συμφωνίες στρατιωτικού συντονισμού που του προτάθηκαν, επιδίωξε τη δημιουργία Κοινού Γενικού Στρατηγείου Ανταρτών στα μέσα του 1943 και εκτελούσε πιστά τις εντολές του Καΐρου, με μόνη απαίτηση να μεθοδεύει ο ίδιος τις ενέργειες. Ο στρατιωτικός ηγέτης του ΕΛΑΣ Στ. Σαράφης ζητούσε έγγραφες διαβεβαιώσεις ότι οι όποιες επιχειρήσεις γίνονταν ύστερα από εντολή του Στρατηγείου Μέσης Ανατολής και διεκδικούσε από τους Βρετανούς να επισημαίνουν με προκηρύξεις ή ραδιοφωνικά ότι οι απώλειες ήταν μια δικαιολογημένη επίπτωση του αντιστασιακού αγώνα.

Μιχάλης Λυμπεράτος, «Οι οργανώσεις της Αντίστασης» στο Χ. Χατζηιωσήφ (επιμ.) *Ιστορία της Ελλάδας του 20ου αιώνα, Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, Κατοχή-Αντίσταση*, τ. Γ2, Αθήνα: Βιβλιόραμα, 2007, σ. 16

2. Ἐγγραφο τῆς Διοίκησης Φρουρίου Κρήτης, Χανιά, 5 Ιουνίου 1942.

3. Έγγραφο της Διοίκησης Φρουρίου Κρήτης, Χανιά, 4 Ιουνίου 1942

Δραστηριότητα 1

Να μελετήσετε την πηγή 1 (Μ. Λυμπεράτος) σε σχέση με τα δύο ιστορικά ντοκουμέντα των φωτογραφιών (πηγές 2, 3).

1. Τι παρατηρείτε; Πώς κλιμακώνονται τα αντίποινα για τις πράξεις σαμποτάζ της αντίστασης;
2. Ποιο πρόβλημα αντιμετώπιζαν οι αντιστασιακές ομάδες; Πώς προσπάθησαν να το λύσουν;

3. Εσείς τι θα κάνατε στη θέση τους;
4. Από την ιστορική σας γνώση πιστεύετε ότι λύθηκε;

Δραστηριότητα 2

Αφού μελετήσετε τις παρακάτω πηγές (Α και Β) να απαντήσετε με συντομία στις ερωτήσεις:

- Πώς αντιμετώπισαν οι Γερμανοί κατακτητές τη δράση των αντιστασιακών οργανώσεων; Γιατί ίδρυσαν τα Τάγματα Ασφαλείας (βλ. και σχετικό εργαστήριο).
- Ποιοι είναι οι μαρτυρικοί τόποι στην Ελλάδα; Ποιοι σας έρχονται πρώτοι στο νου; Να αναζητήσετε σχετική πληροφόρηση στο διαδίκτυο και στον πίνακα του σχολικού βιβλίου Ιστορίας της Γ' Λυκείου (βλ. σ 125, Ιστορία του Νεότερου και Σύγχρονου Κόσμου)

Α. «Οι Γερμανοί αξιωματικοί βρέθηκαν μπροστά σε ένα νέο είδος πολέμου, τον ανταρτοπόλεμο, τον οποίο δεν γνώριζαν και έπρεπε να μάθουν. Οι ευρείες εκκαθαριστικές επιχειρήσεις έσπερναν τον τρόμο, την καταστροφή και το θάνατο, αλλά δεν εξουδετέρωναν τους αντάρτες. Η τακτική των «κλοιών», δηλαδή της περικύκλωσής τους, αποτύγχανε καθώς οι αντάρτες, όντας πιο ευέλικτοι, διέφευγαν με συνέπεια να επιστρέφουν όταν τα στρατεύματα κατοχής εγκατέλειπαν την περιοχή. Η Βέρμαχτ, για να αντιμετωπίσει την πρόκληση του ανταρτοπόλεμου και του ΕΛΑΣ, προχώρησε στη δημιουργία ελληνικών ένοπλων σωμάτων, τα οποία είτε αναλάμβαναν καθήκοντα φρούρησης των πόλεων είτε συμμετείχαν σε επιχειρήσεις του γερμανικού στρατού. Με αυτόν τον τρόπο οι Γερμανοί αύξαναν τον αριθμό των δυνάμεών τους και, το σημαντικότερο υποκινούσαν έναν εμφύλιο πόλεμο και μείωναν τις επιθέσεις κατά των στρατευμάτων τους. Η τακτική του εξοπλισμού και της χρησιμοποίησης των αντικομμουνιστικών δυνάμεων στη μάχη κατά της Αντίστασης, όπως και της υποδαύλισης των εθνοτικών αντιθέσεων, εφαρμόστηκε από τους Γερμανούς σε πολλές χώρες της κατεχόμενης Ευρώπης, όπως στην περίπτωση των παραστρατιωτικών της Milice στη Γαλλία ή των ένοπλων σωμάτων Ουκρανών εθνικιστών στη Σοβιετική Ένωση».

(Πολυμέρης Βόγλης, *Η Αδύνατη Επανάσταση*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια 2014, σ. 52)

Β. «Τα **Τάγματα Ασφαλείας** και άλλα ένοπλα σώματα Ελλήνων συνεργατών αναπτύχθηκαν με γοργούς ρυθμούς το χειμώνα του 1943. Τα πρώτα πέντε τάγματα στάλθηκαν στην Πελοπόννησο (Σπάρτη, Πύργο, Καλαμάτα, Τρίπολη, Πάτρα), ενώ αργότερα άλλα τέσσερα κάλυψαν την κεντρική και νοτιοανατολική Ελλάδα. Παράλληλα στη Βόρεια Ελλάδα δρούσαν πάνω από 300 χιλιάδες εθνικιστές οπλαρχηγοί οι οποίοι είχαν κινητοποιήσει αρκετές χιλιάδες άνδρες. Συνολικά ο

αριθμός των Ελλήνων που συνεργάστηκαν ένοπλα με τις δυνάμεις κατοχής ξεπερνούσε τους 20.000 άνδρες. Οι λόγοι για τους οποίους χιλιάδες άνδρες στελέχωσαν τα Τάγματα Ασφαλείας και τα άλλα ένοπλα σώματα είναι ποικίλοι: κάποιοι εντάχθηκαν για βιοποριστικούς λόγους ή για πλιάτσικο, άλλοι ήταν αντικομμουνιστές και μέλη εθνικιστικών οργανώσεων που είχαν διαλυθεί από τον ΕΛΑΣ, ενώ άλλοι εξοπλίστηκαν εξαιτίας της αναζωπύρωσης εθνοτικών-πολιτισμικών αντιθέσεων (π.χ. τουρκόφωνοι Πόντιοι της Μακεδονίας). Τα κίνητρα των ανδρών που κατατάχθηκαν στα Τάγματα Ασφαλείας δεν θα πρέπει να συσκοτίσουν το ρόλο που τους ανέθεσαν οι Γερμανοί να επιτελέσουν. Γενικότερα, το φαινόμενο του δωσιλογισμού στην κατεχόμενη Ευρώπη ήταν το πεδίο όπου οι προθέσεις των κατακτητών διασταυρώνονταν με τις ευκαιρίες που διανοίγονταν για τους συνεργάτες. Οι Γερμανοί με τη χρησιμοποίηση των Ταγμάτων Ασφαλείας σε επιχειρήσεις κατά των ανταρτών, επεδίωκαν να στρέψουν τις επιθέσεις του ΕΛΑΣ εναντίον των Ταγμάτων Ασφαλείας, μετατρέποντας την αντίσταση σε εμφύλιο πόλεμο. Αυτό το πέτυχαν σε μεγάλο βαθμό στην Πελοπόννησο και στην Κεντρική και Δυτική Μακεδονία, όπου οι εμφύλιες συγκρούσεις ήταν ιδιαίτερα καταστροφικές και βίαιες, καθώς δεν στρέφονταν μόνο κατά των αντιπάλων αλλά συνολικά κατά των χωριών από τα οποία στρατολογούσε μέλη ο ΕΛΑΣ ή τα σώματα των Ελλήνων συνεργατών των Γερμανών».

(Πολυμέρης Βόγλης, *Η Αδύνατη Επανάσταση*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια 2014, σ. 53)

Δραστηριότητα 3

Να αναζητήσετε πληροφορίες για τις περιοχές του Οραντούρ (Γαλλία) και Λίντιτσε (Τσεχία) στη Wikipedia και να συγκρίνετε τις περιπτώσεις με το Κομμένο, Καλάβρυτα, Δίστομο, Κάνδανο κλπ. (βλ. σ 125 Ιστορία του Νεότερου και Σύγχρονου Κόσμου, Γ΄ Λυκείου)

<http://gr.euronews.com/2013/09/03/oradour-barbarity-of-wwii-recalled-french-village-finally-visited-by-a-german-/>

Διαβάστε: Η σφαγή στο Lidice: Ένα γλυπτό αφιερωμένο στο θάνατο 82 παιδιών Η ιστορία πίσω από το γλυπτό της Marie Uchytlova
<http://www.lifo.gr/team/u653/46061>
<https://www.youtube.com/watch?v=NI1wLOnptdM>

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 4

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ - ΤΑ ΣΥΝΘΗΜΑΤΑ ΣΤΟΥΣ ΤΟΙΧΟΥΣ

Δραστηριότητα 1

ΑΣΚΙ: Ψηφιακό Αρχείο

[http://62.103.28.111/photographic/PHOTOG/%CE%A6.%CE%91.%CE%91%CE%A3%CE%9A%CE%99.%CE%9A37\(13\).00001.JPG](http://62.103.28.111/photographic/PHOTOG/%CE%A6.%CE%91.%CE%91%CE%A3%CE%9A%CE%99.%CE%9A37(13).00001.JPG)

- Να αμελητήσετε και να περιγράψετε τη φωτογραφία: Τι απεικονίζεται; Σε τι είδους επιφάνεια;
- Πως χαρακτηρίζετε την κατασκευή του; Περίτεχνη ή πρόχειρη; Γιατί;
- Ποιες είναι οι λέξεις που αναγράφονται στην επιφάνεια αυτή;
- Υπάρχει κάποιο σχήμα;
- Συνδέστε το με το «Πνευματικό Εμβλητήριο» του Α. Σικελιανού που είδαμε παραπάνω.
- Τι θέλει να πετύχει ο δημιουργός του κατά τη γνώμη σας;

- Μπορείτε να φανταστείτε την ταυτότητά του; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.
- Γράψτε ένα δικό σας σύνθημα για τα όνειρά σας!!!

Δραστηριότητα 2

Αντίσταση. Η κυριαρχία των συνθημάτων στους τοίχους της Αθήνας

➤ Διαβάστε με προσοχή την παρακάτω πηγή:

« Τόσο πανταχού παρόντα ήταν τα συνθήματα στους τοίχους και ψυχολογικά τόσο σημαντικά για να εκδηλώσουν την αίσθηση ελέγχου των Αθηναίων πάνω στην ίδια τους την πόλη ώστε η όψη της πρωτεύουσας είχε αλλάξει τελείως. Όταν ο Αμερικανός διπλωμάτης Καρλ Ράνκιν επέστρεψε στη μόλις απελευθερωμένη Αθήνα, αμέσως μετά την υποχώρηση των Γερμανών τον Οκτώβριο του 1944, παρατήρησε πως **«η πιο εντυπωσιακή καινοτομία ήταν η εκπληκτική ποσότητα μπογιάς που είχε χρησιμοποιηθεί και χρησιμοποιούνταν ακόμη, όχι για να βελτιώσει το θέαμα, αλλά για να παραμορφώσει κτίρια και μνημεία και πεζοδρόμια, με συνθήματα διαφόρων ειδών»**. Ο Ράνκιν ίσως να μη συνειδητοποιούσε το θάρρος που χρειαζόταν να έχουν πολλοί από τους δράστες: για παράδειγμα, τα αρχεία της Βέρμαχτ αναφέρουν ότι δυο μήνες πριν από την **Απελευθέρωση ένας μη ονομαζόμενος άνδρας, που πιάστηκε επ' αυτοφώρω να γράφει τις λέξεις «12 παρά 5» σε ένα τοίχο στον Πειραιά, «εκτελέστηκε επιτόπου»** από τους Γερμανούς στρατιώτες.

Mark Mazower, Στην Ελλάδα του Χίτλερ. Η εμπειρία της Κατοχής, Αθήνα, Αλεξάνδρεια 1994 (β' έκδοση), σ. 118.

➤ **Ακούστε τα τραγούδια:**

- **Το Ακορντεόν**, τραγούδι του Μ. Λοίζου, στίχοι: Γ. Νεγρεπόντης
<https://www.youtube.com/watch?v=LQM5T4ING2g>
- **Ο δρόμος**, τραγούδι του Μ. Λοίζου, στίχοι: Κ. Μητροπούλου
http://www.stixoi.info/stixoi.php?info=Lyrics&act=details&song_id=733,
<https://www.youtube.com/watch?v=6UesbFGMfU>

Δραστηριότητα 3

Με ποιο τρόπο συνδέονται η παραπάνω πηγή, τα τραγούδια και η αφίσα που ακολουθεί;

Η φωτογραφία από το Χ. Χατζηιωσήφ –Π. Παπαστράτης (επ.), (2007). *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα, Κατοχή-Αντίσταση*, τ. Γ2, Αθήνα: Βιβλιόραμα.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 5

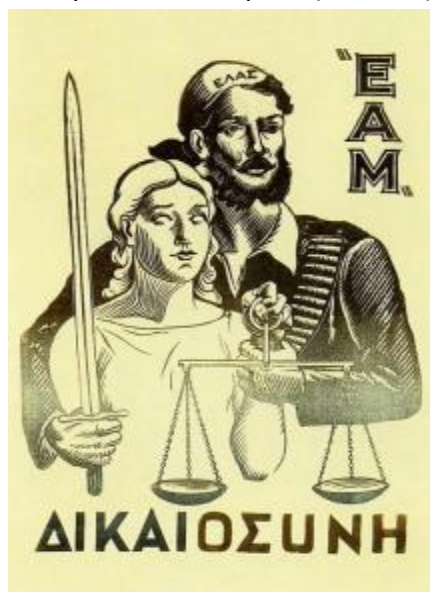
Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΠΗΓΕΣ

1. Η σημασία της Αντίστασης

«Πέρα από την ιδεολογική εξαγγελία μιας καλύτερης κοινωνίας, η ίδια η εμπειρία της Αντίστασης άλλαξε τους ορίζοντες όσων συμμετείχαν ενεργά σε αυτήν. Ο περίκλειστος κόσμος του Μεσοπολέμου, με τις μεγάλες κοινωνικές ανισότητες και τους απροσπέλαστους ταξικούς διαχωρισμούς, είχε διαρραγεί. Άνδρες και γυναίκες νεαρής ηλικίας και λαϊκής καταγωγής υπερέβαιναν περιορισμούς που προκαθόριζαν την πορεία της ζωής τους και προσπαθούσαν να δημιουργήσουν εκ νέου τη ζωή και τον εαυτό τους: αναλάμβαναν ρόλους, επιτελούσαν λειτουργίες, έκαναν πράξεις που ουδέποτε πριν είχαν διανοηθεί να τολμήσουν. Οι άνθρωποι από τα φτωχότερα κοινωνικά στρώματα ένιωθαν, μέσα από τη συμμετοχή τους στις εαμικές οργανώσεις ότι μπορούσαν να αλλάξουν τη ζωή τους, τη «μοίρα» τους, αλλάζοντας ταυτόχρονα την κοινωνία. [...]

Στην «ελεύθερη Ελλάδα», δηλαδή στις περιοχές που είτε ήταν αρκετά απομακρυσμένες γεωγραφικά είτε είχαν βρεθεί στο επίκεντρο της δράσης του ΕΛΑΣ, η κατοχική εξουσία είχε αντικατασταθεί από τον έλεγχο του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ. Σε αυτές τις περιοχές το ΕΑΜ λειτούργησε ως πρωτοκρατικός οργανισμός, εγκαθιδρύοντας θεσμούς λαϊκής εξουσίας. Το ΕΑΜ οργάνωνε την τοπική αυτοδιοίκηση, εισήγαγε θεσμούς λαϊκής δικαιοσύνης, συνέλεγε τους φόρους, επόπτευε την εκπαίδευση και αστυνόμευε. Οι διαδικασίες για τη διαμόρφωση του ΕΑΜ ως αντίπαλης εξουσίας απέναντι στο κατοχικό κράτος κορυφώθηκαν με τη δημιουργία της «κυβέρνησης του βουνού», τη συγκρότηση της ΠΕΕΑ τον Μάρτιο του 1944. Μάλιστα το ΕΑΜ θα επιδιώξει να προσδώσει λαϊκή νομιμοποίηση στη νεότευκτη εξουσία του με διοργάνωση εκλογών στην «ελεύθερη Ελλάδα» τον Απρίλιο του 1944 και την ανάδειξη μελών του Εθνικού Συμβουλίου [σημ. με συμμετοχή των γυναικών ως ψηφοφόρων για πρώτη φορά]. Μια πραγματική επανάσταση βρισκόταν σε εξέλιξη μέσα από τη δημιουργία των εαμικών θεσμών, οδηγώντας το 1944 στην εγκαθίδρυση δυαδικής εξουσίας στην κατεχόμενη Ελλάδα.

(Πολυμέρης Βόγλης, *Η Αδύνατη Επανάσταση*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια 2014, σ.σ. 64-65)

2. ΕΑΜ-Δικαιοσύνη

3. Το νόημα και η συμβολή της Αντίστασης

«Η συγκρότηση και η δράση των ελληνικών αντιστασιακών οργανώσεων, πέραν της συμβολής τους στον παγκόσμιο αντιφασιστικό αγώνα, είχαν ιστορικές συνέπειες που προσδιόρισαν το σύνολο της μεταπολεμικής ιστορίας της χώρας. Από στρατιωτική σκοπιά διευκόλυναν τον στρατηγικό σχεδιασμό των συμμαχικών δυνάμεων στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Αφενός με την υπονόμευση των δυνατοτήτων του άξονα για απρόσκοπτο εφοδιασμό των στρατευμάτων της Βέρμαχτ μέσω Ελλάδας, είτε με την αποψύλωση μεγάλου τμήματος του οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου της χώρας, είτε δημιουργώντας προσκόμματα στον γερμανικό ανεφοδιασμό σε μεταλλεύματα, κυρίως σε βωξίτη, νικέλιο και χρώμιο. Αφετέρου, κατέστησαν δυνατό τον αντιπερισπασμό που επιχείρησαν οι Σύμμαχοι στην Ελλάδα, ώστε να διευκολυνθούν οι αποβάσεις σε Σικελία το 1943 και Νορμανδία το 1944. Και παρότι τα συμμαχικά σχέδια Animals και Noah's Arc ήταν, ειδικά το δεύτερο, ασαφή ως προς τους στόχους τους, οι αντιστασιακές οργανώσεις πέτυχαν να αποκόψουν την Ελλάδα στα δύο, στα μέσα του 1943, να παραπλανήσουν τους Γερμανούς ότι δημιούργησαν προγεφύρωμα γαι να αποβιβαστεί ο συμμαχικός στρατός και το φθινόπωρο του 1944 να παρεμποδιστεί η ομαλή γερμανική υποχώρηση. Στη δε κατεχόμενη Ελλάδα, το αποτέλεσμα της δράσης αυτής ήταν να δημιουργηθούν ελεύθερες ζώνες στα ορεινά της χώρας και ιδίως το 1944 η κατοχική εξουσία να περιοριστεί σε δυο-τρεις ανεπιτυχείς μεγάλες εκκαθαριστικές επιχειρήσεις. Στις πόλεις να ματαιωθεί η εργατική επιστράτευση, να αντιμετωπιστεί η πείνα, να ακυρωθούν τα βουλγαρικά σχέδια στη Μακεδονία. Εξ

αιτίας αυτής της δράσης οι Γερμανοί υποχρεώθηκαν να αναγορεύσουν την Ελλάδα σε θέατρο πολέμου πρώτης γραμμής και αναγκάστηκαν να διατηρήσουν πάνω από 200.000 στρατιώτες στη χώρα».

(Μιχάλης Λυμπεράτος, «Οι οργανώσεις της Αντίστασης» στο Χ. Χατζηιωσήφ (επιμ.) *Ιστορία της Ελλάδας του 20ου αιώνα, Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, Κατοχή-Αντίσταση*, τ. Γ2, Αθήνα: Βιβλιόραμα, 2007, σ. 66).

4. ΑΕΡΑ...παντός καιρού!!!

«Η περίφημη πολεμική κραυγή «Αέρα!», με την οποία οι Έλληνες είχαν τρέψει σε φυγή τους Ιταλούς στο αλβανικό μέτωπο, ενέπνευσε ένα ολόκληρο ρεπερτόριο από αστεία εις βάρος των μισητών μακαρονάδων. Οι Γερμανοί στρατιώτες το φώναζαν στους Ιταλούς μες τη μέση της Αθήνας – το ίδιο και τα χαμίνια και οι λούστροι. Διηγούνταν την ιστορία ενός ατσίδα λούστρου που φώναξε «Αέρα!» σε έναν καραμπινιέρο κι ύστερα το έβαλε στα πόδια. Βλέποντας τον Ιταλό να τον κυνηγάει έξω φρενών, σταμάτησε ξαφνικά, έκανε μεταβολή, σήκωσε τα χέρια ψηλά και φώναξε: “BellaGrecia!”- που ήταν η φράση που οι Ιταλοί στρατιώτες είχαν χρησιμοποιήσει στην Αλβανία, όταν παραδίνονταν στους Έλληνες!

Όταν οι ΗΠΑ μπήκαν στον πόλεμο, το «Αέρα!» πήρε καινούργια σημασία. Το έγραφαν βιαστικά παντού και είχε γίνει τώρα ακρωνύμιο: **«Αγγλία/Ελλάς/Ρωσία/Αμερική»**.

Το Νοέμβριο του 1942 όταν μια από τις πολλές φήμες της προσεχούς απελευθέρωσης σάρωσε τη χώρα, εμφανίστηκαν συνθήματα γραμμένα με μπογιά στους τοίχους της αγοράς στον Πειραιά, που κορόιδευαν τους τοπικούς μαυραγορίτες, οι οποίοι είχαν αρχίσει να πανικοβάλλονται και να πουλάνε τα αγαθά τους κάτω από το κόστος:

«Τηλεγράφημα-Στρατηγόν Αλεξάντερ. Παρακαλούμεν αργοπορήσατε προέλασίν σας – Καταστρεφόμεθα! Υπογρ. Μαυραγορίται Πειραιώς»!

Ακολουθούσε η απάντηση: «Μαυραγορίτας Πειραιώς- Αδυνατώ σταματήσω. Ξεπουλήσατε! Υπογρ. Στρατηγός Αλεξάντερ».

Υπήρχαν παρόμοια ειρωνικά μηνύματα για τον Ρόμελ, που τον προέτρεπαν να κάνει κι άλλες προσπάθειες να νικήσει τους Βρετανούς [σημ. «Βάστα Ρόμελ!»] .

MarkMazower, *Στην Ελλάδα του Χίτλερ. Η εμπειρία της Κατοχής*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια 1994 (β΄ έκδοση), σ. 118.

Ερωτήσεις- Δραστηριότητες

Αφού μελετήστε τις πηγές 1 και 2 να συζητήσετε με βάση τα παρακάτω ερωτήματα:

- Πώς νομίζετε ότι η συμμετοχή στην Αντίσταση άλλαξε τους ορίζοντες αυτών που ενεπλάκησαν ενεργά σε αυτήν;
- Ποια ήταν η απήχηση της Αντίστασης για την εξέλιξη του Πολέμου;
- Ας υποθέσουμε ότι ζείτε στην Αθήνα τον τελευταίο καιρό της Κατοχής: να διακωμωδήσετε με ανάλογο τρόπο την αγωνία των μαυραγοριτών (βλ. πηγή 3) ή τη ζωή τις ημέρες εκείνες.
- Η πηγή 4 παρουσιάζει μια άλλη όψη της περιόδου εκείνης. Ποια είναι αυτή και πώς πιστεύετε ότι επιδρούσε στην καθημερινότητα των ανθρώπων;

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1

Ιστορική αφήγηση

ΠΗΓΗ: <http://www.sansimera.gr/articles/13#ixzz3lnHTtP1W>

Ήταν ένα ηλιόλουστο πρωινό Πέμπτης, όταν οι καμπάνες των εκκλησιών άρχισαν να χτυπούν χαρμόсуνα, καλώντας τους Αθηναίους να ξεχυθούν στους δρόμους και να πανηγυρίσουν το τέλος της γερμανικής κατοχής. Ως τις 3 Νοεμβρίου ο τελευταίος Γερμανός (και Βούλγαρος) στρατιώτης είχε αποχωρήσει από την ηπειρωτική Ελλάδα.

Η αντίστροφη μέτρηση για την αποχώρηση των Γερμανών και των συμμάχων τους Βουλγάρων από την Ελλάδα είχε σημάνει λίγους μήνες νωρίτερα, στις 6 Ιουνίου, όταν οι Σύμμαχοι αποβιβάστηκαν στη Νορμανδία και άρχισαν να περισφίγγουν τον κλοιό γύρω από τη Γερμανία μαζί τους προελαύνοντες Σοβιετικούς από την ανατολική πλευρά. Ήταν φανερό ότι οι ημέρες της Ναζιστικής Γερμανίας ήταν μετρημένες.

Στο χρονικό διάστημα μέχρι την απελευθέρωση είχαν ενταθεί οι πολιτικές διαβουλεύσεις για τη μετακατοχική κατάσταση στην Ελλάδα. Από την πλευρά τους, οι Γερμανοί έψαχναν παρασκηνακά τρόπους ασφαλούς αποχώρησής τους από τη χώρα μας. Από τις 26 Απριλίου 1944 της ελληνικής εξόριστης κυβέρνησης ηγείτο ο

Γεώργιος Παπανδρέου, οι Άγγλοι όμως ήταν αυτοί που κινούσαν τα νήματα. Με τις συμφωνίες Λιβάνου (17-20 Μαΐου 1944) και Καζέρτας (26 Σεπτεμβρίου 1944) οι ανταρτικές ομάδες του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ είχαν τεθεί υπό τις διαταγές της κυβέρνησης Παπανδρέου, που είχε εμπλουτισθεί και με στελέχη του ΕΑΜ.

Οι Γερμανοί άρχισαν να αποχωρούν σταδιακά από την Αθήνα από το βράδυ της 11ης Οκτωβρίου με κατεύθυνση προς Βορρά. Στις 8 το πρωί της 12ης Οκτωβρίου, οι ελάχιστοι Γερμανοί που είχαν απομείνει στην Αθήνα, συγκεντρώθηκαν στο μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη. Εκεί, σε μία πρόχειρη όσο και βιαστική τελετή, ο επικεφαλής των κατοχικών δυνάμεων, στρατηγός Χέλμουτ Φέλμι, συνοδευόμενος από τον κατοχικό δήμαρχο Αθηναίων Άγγελο Γεωργάτο, κατέθεσε στεφάνι.

Το μόνο που απέμενε ήταν η υποστολή της ναζιστικής σημαίας από τον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης. Ένας Γερμανός στρατιώτης κατέβασε τη σβάστικα χωρίς καμία επισημότητα στις 9:15 το πρωί, την πήρε υπό μάλης και αποχώρησε με σκυμμένο το κεφάλι, σηματοδοτώντας το τέλος της γερμανικής κατοχής που διήρκεσε 1.625 μέρες και την αρχή ενός τρελού πανηγυριού στους δρόμους της Αθήνας.

Χιλιάδες κόσμου με τη γαλανόλευκη στα χέρια αλληλοασπάζονταν, αναφωνώντας «Χριστός Ανέστη», παιδιά σκαρφάλωναν στις οροφές των τραμ, ενώ απ' άκρη σ' άκρη αντηχούσε ο Εθνικός Ύμνος. Μετά από τριάμισι χρόνια δουλείας

και σκλαβιάς οι Αθηναίοι ανάπνεαν για πρώτη φορά τον μεθυστικό αέρα της λευτεριάς.

Πανηγυρισμοί με πορεία προς τον Άγνωστο Στρατιώτη...

Στις έξι ημέρες που πέρασαν μέχρι την άφιξη της κυβέρνησης στην Αθήνα, την εξουσία ασκούσε τριμελής επιτροπή, αποτελούμενη από τους Θεμιστοκλή Τσάτσο, Φίλιππο Μανουηλίδη και Γιάννη Ζεύγο, συνεπικουρούμενη από τον διοικητή της Αστυνομίας Αθηνών, Άγγελο Έβερτ. Δύο ημέρες αργότερα άρχισαν καταφθάνουν στην πρωτεύουσα δυνάμεις του 3ου Σώματος του **βρετανικού στρατού** υπό τον αντιστράτηγο Ρόναλντ Σκόμπι, που έγιναν δεκτές με ενθουσιασμό από τους Αθηναίους.

- Γιατί οι Άγγλοι στρατιώτες είναι μαυρισμένοι από τον ήλιο;
- Γιατί ήρθαν στην Ελλάδα στη γιορτή της Απελευθέρωσης;

- Πού έχει γίνει η λήψη αυτής της φωτογραφίας;
- Βρείτε στο σύγχρονο Τύπο μια αντίστοιχη...

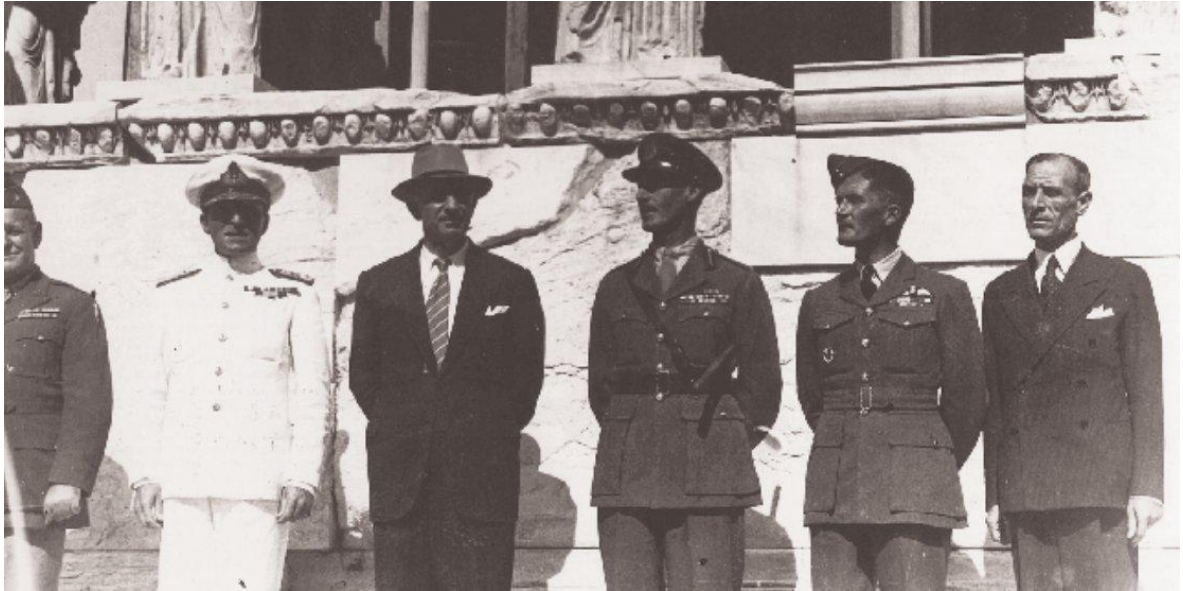

Οι επίσημοι ανεβαίνουν στην Ακρόπολη για την έπαρση της σημαίας

Στις 18 Οκτωβρίου έφτασε στην Αθήνα ο Γεώργιος Παπανδρέου και η κυβέρνησή του. Την ίδια ημέρα, ο πρωθυπουργός σε μία συγκινητική τελετή ύψωσε την ελληνική σημαία στην Ακρόπολη και στη συνέχεια μίλησε στο συγκεντρωμένο πλήθος που είχε γεμίσει ασφυκτικά την πλατεία Συντάγματος από τον εξώστη του Υπουργείου Οικονομικών.

- Τι παρατηρείτε στις φωτογραφίες;
- Πού έχουν γίνει οι λήψεις τους και τι απεικονίζουν;
- Ποιος προβαίνει σε έπαρση της σημαίας;
- Να αναζητήσετε στο διαδίκτυο πότε τραβήχτηκαν οι φωτογραφίες (αναζητήστε αρχεία jpg στη μηχανή αναζήτησης Google) και σε τι αφορούν.
- Για ποιο λόγο η τελετή αυτή ελαβε χώρα στο συγκεκριμένο μνημείο; Πως το καταλαβαίνετε; Μπορείτε να το εξηγήσετε;
- Μπορείτε να βρείτε φωτογραφίες του ίδιου χώρου σήμερα;

Γ. Παπανδρέου, Στρατηγός Σκόμπυ. Να αναζητήσετε στοιχεία για τους δύο άντρες.

- Για ποιο λόγο βρίσκονται μαζί στον εορτασμό της Απελευθέρωσης της Αθήνας;

Σε μία αριστοτεχνικά δομημένη ομιλία (Βλ. πηγή 2) του ο Γ. Παπανδρέου εξήγγειλε τις προθέσεις της κυβέρνησής του, τονίζοντας, μεταξύ άλλων, την ανάγκη να ικανοποιηθούν οι εθνικές διεκδικήσεις, να αποκατασταθεί η λαϊκή κυριαρχία, να επιλυθεί το πολιτειακό ζήτημα μετά από ελεύθερο δημοψήφισμα και να τιμωρηθούν οι συνεργάτες των κατακτητών. Το πλήθος, που συχνά τον διέκοπτε με συνθήματα υπέρ του ΕΑΜ και του ΚΚΕ, υποδέχθηκε τις εξαγγελίες του με κραυγές και ιαχές υπέρ της λαοκρατικής δημοκρατίας.

Ο Παπανδρέου, που ήταν αναγκασμένος να ακροβατεί συνεχώς μεταξύ Αριστεράς και Δεξιάς, απάντησε με τη χαρακτηριστική φράση που έμεινε στην ιστορία: **«Πιστεύομεν και εις την λαοκρατίαν».**

Ερώτηση:

Πως αντιλαμβάνεστε το νόημα της παραπάνω υπογραμμισμένης φράσης;

Άντρες του ΕΛΑΣ στην Ακρόπολη...

- Περιγράψτε τη φωτογραφία.
- Ποια συναισθήματα εκφράζονται; Με ποιο τρόπο;
- Γιατί είναι τόσο έντονοι οι πανηγυρισμοί;

- Ποιοι εικονίζονται στη φωτογραφία;
- Ποια εξωτερικά χαρακτηριστικά τους σας κάνουν εντύπωση και γιατί;

- Τι γυρεύουν οι Σκωτσέζοι στο Σύνταγμα;

Πανηγυρισμοί στην Αθήνα

Όμως, οι χαρές και τα πανηγύρια για την απελευθέρωση κράτησαν μόνο 53 ημέρες. Στις αρχές Δεκεμβρίου τα όπλα θα αντηχήσουν ξανά στους δρόμους της πρωτεύουσας, αλλά αυτή τη φορά θα είναι στραμμένα κατά αδελφών («Δεκεμβριανά»).

ΠΗΓΗ: <http://www.sansimera.gr/articles/13#ixzz3lnHTtP1W>

Ντοκουμέντο:

Ντοκουμαντέρ της Φίνος Φίλμς για την Απελευθέρωση....

<https://www.youtube.com/watch?v=yuEoUUaKVXk>

Δραστηριότητα

- Να παρακολουθήσετε το ντοκουμαντέρ. Με τη βοήθεια των φωτογραφιών από τον ιστότοπο να συνθέσετε την ιστορική αφήγηση, όπως θα την παρουσιάζατε σε μια ομάδα μαθητών που συνεργάζεστε σε ένα Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα με θέμα την απελευθέρωση των λαών από τους Ναζί και τους εορτασμούς για το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

ΠΗΓΕΣ

1. Απόσπασμα από το λόγο του Γ. Παπανδρέου προς το λαό της Αθήνας στην πλατεία Συντάγματος στις 18 Οκτωβρίου 1944, για να γιορτάσει την απελευθέρωση και την άφιξη της εξόριστης κυβέρνησης στην πρωτεύουσα.

Ολόκληρος ο λόγος εδώ:

https://el.wikisource.org/wiki/%CE%9F_%CE%BB%CF%8C%CE%B3%CE%BF%CF%82_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%B8%CE%B5%CF%81%CF%8E%CF%83%CE%B5%CF%89%CF%82

*«Ασπαζόμεθα την ιεράν γην της ελευθέρας Πατρίδας...Οι θάρβαροι, αφού εβεθήλωσαν, επυρπόλησαν και εδήλωσαν, επι τρία και ήμιου έτη, πιεζόμενοι πλέον από την συμμαχικήν νίκην και την εθνικήν μας αντίσταση τρέπονται εις φυγήν. Και η Κυανόλευκος κυμματίζει μόνη εις την Ακρόπολιν [...] Το ιδεώδες μας είναι να πραγματοποιήσωμεν συγχρόνως και την οικονομικήν ευημερίαν και την κοινωνικήν δικαιοσύνην. **Πιστεύομεν εις την Λαοκρατίαν.** Και Λαοκρατία δεν σημαίνει μόνο δικαίωμα ψήφου. Σημαίνει δικαίωμα ζωής, δικαίωμα ευημερίας, δικαίωμα πολιτισμού. Κι ο Λαός μας, με τους απaráμιλλους αγώνας εις τας σκληροτάτας θυσίας του, κατέκτησε το δικαίωμα να του ανήκει το Μέλλον. Νέος κόσμος θα υψωθεί από τα ερείπια...»*

2. Αφίσσα του ΕΑΜ με σύνθημα «Λαοκρατία»

Ερωτήσεις επεξεργασίας

- Ποιους στόχους θέτει η πρώτη μετακατοχική κυβέρνηση;
- Γιατί νομίζετε ότι ο Γεώργιος Παπανδρέου χρησιμοποιεί τη λέξη «Λαοκρατία»;
- Τι σημαίνει κατά τον Γ. Παπανδρέου Λαοκρατία;
- Να το συσχετίσετε με τις ιδρυτικές αρχές και το σκοπό ίδρυσης του ΕΑΜ και την ανωτέρω αφίσσα, καθώς και με την επιρροή του ΕΑΜ στον ελληνικό λαό την εποχή εκείνη (Φύλλο εργασίας 2).

3. Είσοδος της κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας στην Αθήνα, 18 Οκτωβρίου 1944:

Η σκηνή απεικονίζει τον κόσμο που ακούει το λόγο του πρωθυπουργού Γ. Παπανδρέου στο Σύνταγμα, όπου κατέθεσε και στέφανο στο μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη. Ο λόγος του μεταδόθηκε σε όλη την Ελλάδα.

Tanner (Capt), War Office official photographer -

<http://media.iwm.org.uk/iwm/mediaLib//32/media-32497/large.jpg> This is photograph TR 2500 from the collections of the Imperial War Museums.

Πηγή:https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%80%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%B8%CE%AD%CF%81%CF%89%CF%83%CE%B7#/media/File:The_New_Government_of_Greece_Enters_Athens,_18_October_1944_TR2500.jpg

4. Αφίσσα ΕΑΜ με σημαίες συμμάχων

Και το αντίστοιχο αγγλικό φιλμ <https://www.youtube.com/watch?v=E6z6ERYgY94>

Ερωτήσεις-Δραστηριότητες

- Να δείτε προσεκτικά τις εικόνες 3, 4 και 5 (φωτογραφία, αφίσα, χαρακτηριστικό). Τι παρατηρείτε; Γιατί υπάρχουν παντού οι σημαίες των χωρών αυτών; Ποιο το νόημα της παρουσίας τους εκεί; Να παρατηρήσετε και να σχολιάσετε τα πανώ από τις συγκεντρώσεις.
- Είστε δημοσιογράφοι: Ζείτε τις ιστορικές στιγμές της απελευθέρωσης της Αθήνας. Χωρίζετε σε ομάδες ανά εθνικότητα (Έλληνες, Γάλλοι, Άγγλοι, Αμερικανοί, Ρώσοι κλπ) και συντάσσετε την ανταπόκρισή σας. Να αφηγηθείτε τα γεγονότα και να περιγράψετε τις σκηνές με βάση τα προηγούμενα κείμενα και τις φωτογραφίες. Σε μια παράγραφο 150 λέξεων να συνοψίσετε τις προσδοκίες των Ελλήνων και το κλίμα των συγκεντρώσεων και εκδηλώσεων.
- Μπορείτε να χωριστείτε σε ομάδες ανά περιοχή της Ελλάδας, π.χ. Κυκλαδίτες, Κρητικοί, Ηπειρώτες, Αθηναίοι, Θεσσαλονικείς, Θεσσαλοί, και να στείλετε τις ανταποκρίσεις σας στον τοπικό τύπο.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2

«ΤΙ ΓΙΟΡΤΑΖΟΥΜΕ ΤΗΝ 28Η ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»;

Συνέντευξη της Τ. Βερβενιώτη για την Απελευθέρωση της Αθήνας και τη διαφοροποίησή μας από τους υπόλοιπους λαούς ως προς τον εορτασμό της επετείου. Η συνέντευξη της ιστορικού μπορεί να αποτελέσει αφετηρία και αφόρμηση για μια σειρά ερευνητικών δράσεων και να τροφοδοτήσει μια συζήτηση με ανταλλαγή επιχειρημάτων πάνω σε ποικιλία θεμάτων, όπως π.χ. γιατί στην Ελλάδα γιορτάζεται η έναρξη και όχι η λήξη του πολέμου, ή για την εργαλειοποίηση της Ιστορίας.

Πηγή: <http://tvxs.gr/news/ellada/12101944-i-istorikos-t-berbenioti-gia-tin-apeleytherosi-kai-ton-emfylio>

*Στις 12 Οκτώβρη του 1944, απελευθερώθηκε η Αθήνα από τους Γερμανούς, όμως «είμαστε η μοναδική χώρα στον κόσμο που δεν γιορτάζει την απελευθέρωση της» τόνισε η ιστορικός Τασούλα Βερβενιώτη **στην Κρυσταλία Πατούλη, μιλώντας παράλληλα για τα ιστορικά γεγονότα, την συγκεκριμένη ημερομηνία, την Εθνική Αντίσταση, αλλά και το ανέγγιχτο τραύμα του εμφυλίου που φαίνεται να είναι η αιτία της... αμνησίας για μία μέρα σαν κι αυτή.***

Τι συνέβη το 1944 σαν σήμερα;

Ξεκίνησαν τρομακτικές διαδηλώσεις με τον κόσμο στους δρόμους να γιορτάζει την απελευθέρωση. Υψώθηκαν γαλανόλευκες, αλλά και σημαίες κόκκινες, με σφυροδρέπανα, όπως και αμερικάνικες και αγγλικές.

Ειδικά για τους Άγγλους είχαν αναρτηθεί πανό, που έγραφαν «Welcome», από το ΕΑΜ/ΚΚΕ που είχε συλλογική ηγεσία αλλά και τον Εθνικό Δημοκρατικό Ελληνικό Σύνδεσμο (ΕΔΕΣ) με επικεφαλής τον Ναπολέοντα Ζέρβα.

Κι όμως, αυτή η χώρα δεν γιορτάζει τη μέρα της απελευθέρωσής της! Κάτι τέτοιο, δεν συμβαίνει σε καμία άλλη χώρα του κόσμου. Να γιορτάζεται, δηλαδή, η έναρξη ενός πολέμου όπως είναι η 28η Οκτωβρίου και όχι η μέρα της απελευθέρωσης.

Για πιο λόγο πιστεύετε ότι δεν την γιορτάζουμε;

Διότι τον Οκτώβρη ακολουθεί σύντομα ο Δεκέμβρης. Ένας εμφύλιος.

Οι σύμμαχοι, που στις 12 του Οκτώβρη καλωσορίζονταν με πανό, το Δεκέμβρη του ίδιου χρόνου συγκρούστηκαν με τον λαό και το ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) στη μάχη της Αθήνας, η οποία κράτησε 33 ημέρες και έληξε με τη συμφωνία της Βάρκιζας τον Φλεβάρη του '45, ως μία προσπάθεια για να αποφευχθεί ο εμφύλιος. Αλλά δεν αποφεύχθηκε. Δέκα χρόνια η χώρα ήταν σε συνεχείς πολέμους και εμφυλίου. Ποια κοινωνία μπορεί να αντέξει τέτοιο βάρος; Μέχρι σήμερα αυτός ο εμφύλιος είναι ένα τραύμα που δεν έχουν καν αγγίξει οι Έλληνες, όχι μόνο δεν το έχουν διαχειριστεί.

Δηλαδή, δεν θέλουμε να θυμόμαστε την απελευθέρωση γιατί δεν θέλουμε να θυμόμαστε τον εμφύλιο;

Έτσι είναι. Οι δημοσιογράφοι τα λένε, μάλλον, πιο ωραία από τους ιστορικούς. Γι αυτό, αυτή η χώρα, αυτή η πόλη, δεν έχει μνήμη. Το ενωτικό κλίμα των πρώτων ημερών, άλλωστε, σκίαζε αυτή η διάσταση των αντιστασιακών οργανώσεων. Ήδη στη διάρκεια της Κατοχής, στα βουνά της Ηπείρου είχαν συγκρουστεί ο Ελληνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός (ΕΛΑΣ), το ένοπλο δηλαδή τμήμα του ΕΑΜ/ΚΚΕ με τον ΕΔΕΣ, αλλά και στις γειτονιές της Αθήνας όλο το '44 ήταν καθημερινές οι συγκρούσεις όχι μόνο μεταξύ αντιστασιακών οργανώσεων και Ταγμάτων Ασφαλείας αλλά και ανάμεσα στις αντιστασιακές οργανώσεις.

Εν τω μεταξύ, η εμπειρία της Κατοχής είχε ριζοσπαστικοποιήσει μεγάλες κοινωνικές ομάδες που είχαν ενστερνιστεί αιτήματα και οράματα τα οποία δεν αφορούσαν μόνο την επάνοδο ή όχι του βασιλιά, αλλά έθεταν υπό αίρεση και την ίδια τη μορφή του καθεστώτος, με αίτημα να δημιουργηθεί και μια άλλη κοινωνία, πιο δίκαιη.

Από την άλλη οι δυνάμεις που είχαν πλουτίσει στην διάρκεια του πολέμου, οι κατοχικοί νεόπλουτοι... όπως ήταν οι μαυραγορίτες κλπ., αλλά και το παλάτι, και οι Εγγλέζοι (η Ελλάδα με τις συμφωνίες των «μεγάλων» είχε αποδοθεί στη σφαίρα επιρροής των Δυτικών, αρχικά στους Άγγλους), φοβηθήκανε ότι οι κομμουνιστές, οι οποίοι ήταν η πλειοψηφία στο ΕΑΜ, θα πάρουν την εξουσία.

Και η αλήθεια είναι ότι είχαν μεγάλη δύναμη. Έτσι, ξεκίνησε η σύγκρουση. «Έφτανε ένα σπέρτο για να πάρει η Αθήνα φωτιά σαν ένα δοχείο μπενζίνα» έγραφε ο **Γιώργος Θεοτοκάς** στο ημερολόγιό του.

Κάποιοι λένε, ότι το ποσοστό των οπαδών του ΕΑΜ/ΚΚΕ άγγιζε το 70%. Είναι αλήθεια;

Δεν υπάρχουν ακριβή μετρήσιμα στοιχεία, αλλά και ένα 10% όταν είναι οργανωμένο και έχει πρόγραμμα με κοινωνική απήχηση μπορεί να πάρει την εξουσία.

Ποια ήταν τα γεγονότα έως και την απελευθέρωση της 12ης Οκτωβρίου;

Στην Ελλάδα, υπήρξε Κατοχή από το '41 μέχρι το '44. Στην αρχή του πολέμου ο κόσμος έμεινε άφωνος... αλλά στη συνέχεια οργανώθηκε η Εθνική Αντίσταση. Στο τέλος, ο πόλεμος θα έληγε πρώτα με την ήττα των Ιταλών που αποχώρησαν τον Σεπτέμβριο του '43, και στη συνέχεια με τη νίκη των συμμάχων έναντι των Γερμανών στα διάφορα μέτωπα και την Αθήνα να απελευθερώνεται τον Οκτώβριο του '44, ενώ το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου, οριοθετείται το Μάη του 45 για όλες τις χώρες.

Έξι μέρες μετά την 12η Οκτωβρίου 1944, στις 18 Οκτωβρίου, δηλαδή, έφτασε στην Αθήνα και η κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας με πρωθυπουργό τον Γεώργιο Παπανδρέου που μαζί με άλλους επίσημους ανέβηκε στην Ακρόπολη και ύψωσε την ελληνική σημαία.

Στην κυβέρνηση αυτή, συμμετείχαν τόσο οι παλιοί πολιτικοί που είχαν καταφύγει στη Μέση Ανατολή όσο και η μεγαλύτερη αντιστασιακή οργάνωση, το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (ΕΑΜ), ένας συνασπισμός μικρών κομμάτων όπου τον πρώτο ρόλο έπαιζε το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας (ΚΚΕ).

Πώς βρήκε την Αθήνα και την Ελλάδα το τέλος της Κατοχής;

Ρημαγμένες. Ο πόλεμος όμως δεν είχε τελειώσει με την αποχώρηση των στρατευμάτων κατοχής.

«Τα παιδιά πρέπει να μάθουν την ιστορία μας και να μάθουν να αγωνίζονται. Γιατί, εκτός του ότι δεν γνωρίζουν πως ήταν πανελλαδική η αντίσταση ενάντια στους κατακτητές δεν γνωρίζουν ότι απελευθερωθήκαμε ουσιαστικά μόνοι μας. Η βοήθεια, απ' έξω, ήταν μηδαμινή» αυτό τόνιζε πάντα η αντιστασιακή μαχήτρια **Μαρία Μπέικου**, που εργάστηκε μαζί της επί 10 χρόνια για να ολοκληρωθεί το βιβλίο «**Αφού με ρωτάτε, να θυμηθώ...**». Το επανέλαβε συνεχώς και με μεγάλη αγωνία, ίσως τη μοναδική -θα έλεγα- που είχε πριν πεθάνει. Τι έχεις να σχολιάσεις, γι αυτό, ως ιστορικός;

Κατ, αρχάς, ναι, στις σημερινές συνθήκες, οι νέοι επειδή τα βρήκαν εύκολα, δεν έχουν μάθει να αγωνίζονται. Και για να αγωνιστεί κάποιος σωστά έχει ανάγκη να ξέρει την ιστορία του.

Γιατί πρέπει να την ξέρει;

Διότι αν ξέρεις το παρελθόν, και τι κουβαλάς, κάνεις πιο σωστά τα βήματα στο μέλλον. Η ιστορία, το παρελθόν, είναι ένα βάρος που κουβαλάνε όλα τα άτομα, τα έθνη, οι κοινωνίες, κι αν ξέρουν τι βάρος κουβαλάνε, μπορούν να κάνουν τα βήματά τους στο μέλλον και να χειριστούν αυτό το μέλλον. Να ξέρουν αν το σανίδι που πατάνε, είναι γερό ή όχι.

Και σε ότι αφορά αυτό που έλεγε η Μπέικου για τα ίδια τα ιστορικά γεγονότα;

Η Μαρία Μπέικου τα είχε ζήσει όλα αυτά και όντως υπήρχε ένα τεράστιο κίνημα αντίστασης, αλλά δεν πρέπει να ξεχνάμε, ότι ήμασταν μέρος των συμμαχικών δυνάμεων (Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία). Εάν για παράδειγμα, οι Γερμανοί έπαιρναν το Στάλινγκραντ και νικούσαν την Σοβιετική Ένωση, πόσο θα μπορούσαν να αντέξουν και οι Έλληνες;

Βέβαια με την αντίσταση, έγιναν εκτός των άλλων και πάρα πολύ σημαντικές μάχες, ειδικά όταν αποχωρούσαν οι γερμανοί και στο διάβα τους κατέστρεφαν ότι μπορούσαν. Και λέω ότι μπορούσαν, διότι όσοι ήταν στην αντίσταση με τον ΕΛΑΣ αγωνίστηκαν και κατάφεραν όντως, να μην τα καταστρέψουν όλα. Για παράδειγμα, η μάχη της Ηλεκτρικής ήταν πολύ σημαντική και αν δεν την κέρδιζε ο ΕΛΑΣ οι Αθηναίοι δεν θα είχαν ρεύμα να ζήσουνε...

Πόσοι περίπου ήταν στην αντίσταση; Υπάρχουν σήμερα στοιχεία;

Σε 7 εκατομμύρια κόσμο που ήταν τότε η Ελλάδα; Τα στοιχεία είναι αντικρουόμενα. Η πιο μεγάλη αντίσταση ήταν το ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο), το οποίο είχε ένα στρατιωτικό σκέλος τον ΕΛΑΣ (Εθνικός Απελευθερωτικός Στρατός), είχε μία νεολαία την ΕΠΟΝ (Εθνική Πανελλήνια Οργάνωση Νέων) και μία οργάνωση κοινωνικής πρόνοιας που ήταν η Εθνική Αλληλεγγύη. Λένε ότι η ΕΠΟΝ είχε 800.000 μέλη και στην Αλληλεγγύη βάζουν 1.000.000. Δεν υπάρχουν όμως χαρτιά, δεν γράφονταν πουθενά, γιατί υπήρχε και ο φόβος, μήπως κάποιος τα βρει.

Στον ΕΛΑΣ, στα βουνά, δεν ξέρουμε πόσοι ήταν;

Αν μετρήσεις και τον εφεδρικό ΕΛΑΣ, με τις πιο αισιόδοξες εκτιμήσεις ήταν 120.000.

Συνολικά, δηλαδή, ποιο μπορούμε να πούμε ότι ήταν το ποσοστό των ενεργών αντιστασιακών;

Δεν ξέρουμε σίγουρα, αλλά υπάρχουν και οι followers που λέμε στα αγγλικά, εκείνοι που ακολουθούσαν όσους αντιστέκονταν. Για παράδειγμα, μπορεί σε ένα χωριό να ήταν τρία μέλη στο ΕΑΜ, όπου αν ήταν ευυπόληπτα μέλη της κοινωνίας,

όλο το χωρίο έκανε ότι έλεγαν. Δεν είναι εύκολο να μετρήσεις τα νούμερα. Και επίσης, είναι και ποιους θα συμπεριλάβεις. Ας πούμε, τα παιδιά τα οποία ήταν οι ταχυδρόμοι στον ΕΛΑΣ θα τα συμπεριλάβεις;

Αν δεν αγωνίζονταν ενάντια στον κατακτητή οι Έλληνες, τι θα γινόταν πιστεύεις;

Δεν μπορούμε να πούμε ότι διώξαμε μόνοι μας τους Γερμανούς. Ήταν τα μέτωπα, όπως είπαμε, στο Στάλινγκραντ, τα μέτωπα στην Αφρική. Δηλαδή, δεν μπορώ να το πώ, εγώ, ως ιστορικός αυτό. Η Μαρία Μπέικου μπορεί να το πει.

Βέβαια, ήταν πολύ σημαντικό που υπήρχε εθνική αντίσταση. Όταν ο λαός αντιστέκεται απέναντι σε μία εξουσία, η οποία του αφαιρεί τα όποια ανθρώπινα δικαιώματα, αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό. Η αντίσταση δίνει αξιοπρέπεια στον άνθρωπο. Επιπλέον έδωσε στοιχεία αλληλεγγύης στην κοινωνία, ή τουλάχιστον στις οργανώσεις τις αντιστασιακές, του ίδιου χώρου.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΑ ΙΧΝΗ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

1. Με αφορμή την επέτειο απελευθέρωσης της Αθήνας από τα ναζιστικά στρατεύματα, δείτε στο tvxs.gr το τελευταίο ντοκιμαντέρ της τριλογίας του Ρεπορτάζ Χωρίς Σύνορα «Η Ελλάδα του Χίτλερ», με τίτλο «Η Πικρή Απελευθέρωση».

<http://tvxs.gr/webtv/reportaz-xoris-synora/i-ellada-toy-xitler-q-i-pikri-apeleytherosi>

<http://tvxs.gr/news/taksidia-sto-xrono/istorikos-peripatos-anazitontas-ta-ixni-katosis-kai-antistasis-stin-athina>

2. Αφίσα ΕΑΜ

3. «Η **απελευθέρωση δεν σήμαινε όμως ειρήνευση**. Οι μάχες συνεχίστηκαν μετά την αποχώρηση των στρατευμάτων κατοχής, αυτή τη φορά ανάμεσα στον ΕΛΑΣ από τη μια και τα Τάγματα Ασφαλείας και τα άλλα ένοπλα σώματα που είχαν συνεργαστεί με τους Γερμανούς από την άλλη. Οι μάχες αυτές αποτέλεσαν την τελευταία και πιο αιματηρή φάση των εμφύλιων συγκρούσεων που είχαν ξεκινήσει κατά τη διάρκεια της Κατοχής. [...]

Στην Αθήνα η κατάσταση τις πρώτες εβδομάδες μετά την Απελευθέρωση ήταν χαοτική. Η οικονομική κατάρρευση ήταν πλήρης, όπως έδειχνε και η ολοκληρωτική απαξίωση της δραχμής: στις 6 Νοεμβρίου η χρυσή λίρα είχε φτάσει να πωλείται προς 30 τρισεκατομμύρια δραχμές. Στην πραγματικότητα πολύ λίγες συναλλαγές πραγματοποιούνταν με δραχμές. Οι έμποροι προτιμούσαν τις λίρες, ή έστω τις χάρτινες λίρες που είχαν τυπώσει οι Βρετανοί για την Ελλάδα, ενώ στην επαρχία επικρατούσε ανταλλακτική οικονομία. Η κατάσταση στην πρωτεύουσα επιδεινωνόταν από την έλλειψη τροφίμων, γεγονός το οποίο ανέβαζε τις τιμές».

Πολυμέρης Βόγλης, Η Αδύνατη Επανάσταση, Αθήνα: Αλεξάνδρεια 2014, σ. 72-73

(Βλ. φιλμ Φ. Φίνου από 4.00 έως 5.35: οι κατεστραμμένες υποδομές της Αθήνας κ.α.<https://www.youtube.com/watch?v=E6z6ERYgY94>)

4. «Ένα από τα σοβαρότερα κοινωνικά προβλήματα που έπρεπε να αντιμετωπιστεί μετά την απελευθέρωση της χώρας ήταν αυτό των προσφύγων, δηλαδή όσων είχαν για ποικίλους λόγους εγκαταλείψει τις εστίες τους στη διάρκεια ή εξαιτίας του πολέμου. [...] Οι περισσότεροι **πρόσφυγες** που έφταναν μέσω ξηράς στην Ελλάδα συγκεντρώνονταν στα πολυάριθμα στρατόπεδα προσφύγων που λειτουργούσαν εκείνη την εποχή: πέντε στην Αθήνα, δυο στην Πάτρα, δυο στη Θεσσαλονίκη και από ένα στην Κοζάνη, στο Σιδηρόκαστρο, στην Καβάλα, την Αλεξανδρούπολη, τη Φλώρινα κ.ά. Το στρατόπεδο προσφύγων της Φλώρινας λειτουργούσε ως κέντρο υποδοχής όσων προσφύγων έφταναν στην Ελλάδα μέσω Γιουγκοσλαβίας από την Κεντρική Ευρώπη. Η κατάσταση αυτών των προσφύγων ήταν αξιοθρήνητη. Όταν εγκατέλειψαν το γιουγκοσλαβικό έδαφος δεν έλυναν καμία βοήθεια από τις γιουγκοσλαβικές αρχές και είχαν αναγκαστεί να πουλήσουν μέρος των υπάρχοντων τους προκειμένου να προσποριστούν τα αναγκαία για το ταξίδι τους τρόφιμα, ενώ δεν ήταν λίγοι εκείνοι που έπεσαν θύματα κλοπής. Οι αρχές τους εγκατέλειπαν στο σιδηροδρομικό σταθμό του Μοναστηρίου και από εκεί έπρεπε να περπατήσουν (ή να διασχίσουν με κάποιο μεταφορικό μέσο) τα δεκαεπτά χιλιόμετρα που τους χώριζαν από τα σύνορα και τα άλλα τόσα από το συνοριακό φυλάκιο της Νίκης με τη Φλώρινα. Εκεί όμως βρίσκονταν αντιμέτωποι με την ανεπάρκεια των τοπικών αρχών, που ήταν εντελώς απροετοίμαστες για την

άφιξη των προσφύγων. Δεν είχαν μεριμνήσει ούτε καν για τη στέγασή τους, με συνέπεια κάποιοι πρόσφυγες να κοιμούνται στις πλατείες της πόλης ή ορισμένοι να διασκορπιστούν στα κοντινά χωριά. Χρειάστηκε να περάσουν λίγες εβδομάδες μέχρι να εξασφαλιστούν τα απαραίτητα κονδύλια για να μετατραπεί ένας εγκαταλελειμμένος στρατώνας σε στρατόπεδο προσφύγων και να εγγραφούν οι πρόσφυγες σε καταλόγους, ώστε να πάρουν δελτία τροφίμων».

(Πολυμέρης Βόγλης, *Η Αδύνατη Επανάσταση*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια 2014, σ. 86)

5. «Περισσότεροι από 60.000 Έλληνες βρέθηκαν με το τέλος του πολέμου εκτός των συνόρων της χώρας. Πολλοί από αυτούς ήταν στη Γερμανία (εργάτες ή κρατούμενοι σε στρατόπεδα) αλλά και χιλιάδες άλλοι, κυρίως από τα νησιά του Αιγαίου, είχαν διαφύγει στην κατεχόμενη Ελλάδα για να αναζητήσουν μια καλύτερη τύχη, να πολεμήσουν μαζί με τους Συμμάχους ή να αποφύγουν τη σύλληψή τους από τις αρχές. Από αυτούς οι 44.715 επέστρεψαν στην Ελλάδα μέχρι το τέλος του 1945. Οι περισσότεροι είχαν επαναπατριστεί από τη Μέση Ανατολή (19.803), τη Γερμανία (15.589) και την Ιταλία (6.826). [...] Για μια ομάδα προσφύγων η επιστροφή στην Ελλάδα ήταν ιδιαίτερα επώδυνη, γιατί συνδυαζόταν με την απώλεια και το πένθος. Όσοι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης επέζησαν από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης επέστρεψαν σε μια πόλη-φάντασμα, όπου η εβραϊκή παρουσία αιώνων είχε σχεδόν εξαλειφθεί από τους ναζί μέσα σε λίγους μήνες. Από τους περίπου 50.000 Εβραίους που ζούσαν προπολεμικά στην πόλη είχαν απομείνει μόλις 1.908 το 1945. Οι περισσότεροι ομόθρησκοι γείτονες, φίλοι ή συγγενείς είχαν εξοντωθεί, οι συναγωγές είχαν καταστραφεί, τα σπίτια και τα καταστήματα είχαν καταληφθεί από χριστιανούς ή είχαν λεηλατηθεί, το νεκροταφείο είχε διαλυθεί. Ο συνοικισμός Χιρς κατεδαφίστηκε και τα ερείπιά του πουλήθηκαν ως δομικά υλικά. [...] Η επιβίωση των Εβραίων της πόλης εξαρτιόταν από τη βοήθεια της UNRA και της αμερικανοεβραϊκής ανθρωπιστικής οργάνωσης American Jewish Joint Distribution Committee, που είχαν αναλάβει τη διανομή ρούχων, τροφίμων, φαρμάκων, την περίθαλψη των ηλικιωμένων, την επαναλειτουργία σχολών και συναγωγών».

Πολυμέρης Βόγλης, *Η Αδύνατη Επανάσταση*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια 2014, σ. 87

Ερωτήσεις επεξεργασίας

- Ποια κατάσταση επικρατούσε μετά την Απελευθέρωση;
- Για ποιο λόγο μετακινούνταν οι άνθρωποι κατά τη διάρκεια του πολέμου και μετά;

- Ποια ήταν τα προβλήματα των προσφύγων που κατέφθαναν στην Ελλάδα μετά τον πόλεμο;
- Ποια ζητήματα έπρεπε να αντιμετωπίσει η ελληνική πολιτεία;
- Να συγκρίνετε την κατάσταση τότε με το σημερινό προσφυγικό πρόβλημα. Γιατί δημιουργούνται προσφυγικές ροές;
- Να εστιάσετε στη στάση του χριστιανικού πληθυσμού μελετώντας, μεταξύ άλλων, τα ποσοστά εξόντωσης σε κάθε περιοχή όπου υπήρχαν εβραϊκές κοινότητες (βλ. στο σύνδεσμο του Πρωτέα (Εκπαιδευτικά σενάρια για τα γλωσσικά μαθήματα) εκπαιδευτικό υλικό για το Ολοκαύτωμα των Ελλήνων Εβραίων
<http://proteas.greek-language.gr/scenarios.html?lq=%CE%9F%CE%BB%CE%BF%CE%BA%CE%B1%CF%8D%CF%84%CF%89%CE%BC%CE%B1&optR=0> και το εκπαιδευτικό υλικό του Εβραϊκού Μουσείου Ελλάδος)
- Να δείτε την ταινία η «Προδοσία»: <http://90lepta.com/m243.html>
 Τι θα κάνατε αν ήσαστε στη θέση των δυο πρωταγωνιστών;
- Μπορείτε να οργανώσετε εκπαιδευτικές επισκέψεις στους ιστορικού-μνημονικούς τόπους της Κατοχής, σύμφωνα με το σχετικό παράρτημα
<https://docs.google.com/document/d/13aD8TsH86TQIAwKA0tlgX0eBVNEMJcMWfrW4NecslC8/edit?usp=sharing>.